

Příčiny kriminálního jednání dětí a mladistvých

The Causes of Criminal Behaviour of Children and Adolescents

Lucie Fryštická

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie FRYŠTACKÁ**
Osobní číslo: **A10631**
Studijní program: **B3902 Inženýrská informatika**
Studijní obor: **Bezpečnostní technologie, systémy a management**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Příčiny kriminálního jednání dětí a mladistvých**

Zásady pro vypracování:

1. Zpracujte rešerši literatury a pramenů, které se vztahují k příčinám kriminálního jednání dětí a mladistvých.
2. V rámci východiskové hypotézy specifikujte zkoumaný problém vymezte pojem kriminální jednání, vývoj, příčiny a strukturu kriminality dětí a mladistvých.
3. Analyzujte příčiny kriminálního jednání dětí a mladistvých, trestní odpovědnost, trestní opatření, včetně úlohy státních institucí.
4. Na základě provedené analýzy navrhněte vlastní opatření a postupy ke zlepšení stávajícího stavu, možnými preventivními opatřeními.
5. Proveďte vyhodnocení a ověření získaných údajů a poznatků pomocí statistických metod.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. ČÍRTKOVÁ L.: Kriminální psychologie, EUROUNION, Praha 1998, ISBN 80-85858-70-3.
2. ČÍRTKOVÁ L.: Policejní psychologie, Portál, Praha 2000, ISBN 80-7178-475-3.
3. KUČHTA J. a kol.: Základy kriminologie a trestní politiky, C.H. Beck, Praha 2005, ISBN 80-7179-813-4.
4. MATOUŠEK O., KROFTOVÁ A.: Mládež a delikvence, Portál, Praha 1998, ISBN 80-7178-226-2.
5. MUSIL J. a kol.: Kriminalistika, C. H. Beck, Praha 2004, ISBN 80-7179-878-9.
6. NAKONEČNÝ M.: Sociální psychologie, ACADEMIA, Praha 1999, ISBN 80-200-0690-7.
7. NOVOTNÝ O. a kol.: Kriminologie, Aspi Publishing, Praha 2004, ISBN 80-7357-026-2.
8. VÁGNEROVÁ, M.: Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, Praha 2002, ISBN 80-7178-678-0.
9. ZAPLETAL, J.: Kriminologie I,II, Policejní akademie, Praha 1995, ISBN 80-85981-15-7.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Stanislav Zelinka

Ústav bezpečnostního inženýrství

Datum zadání bakalářské práce:

25. února 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. května 2013

Ve Zlíně dne 25. února 2013

prof. Ing. Vladimír Vašek, CSc.

děkan

doc. Mgr. Milan Adámek, Ph.D.

ředitel ústavu

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci specifikuji příčiny kriminality a delikvence dětí a mladistvých ze společenského, výchovného, psychologického i právního hlediska. V práci jsem zpracovala poznatky z kriminologických výzkumů a vyhodnotila stav, strukturu i vývoj kriminality. Vypracovala jsem analýzu zjištěných důvodů a motivací, které přispívají ke spáchání trestného činu. Rozčlenila jsem kriminogenní faktory na vnitřní a vnější a vyhodnotila jejich vliv na jednání mladého jedince. V práci uvádím základní pojmy týkající se kriminality dětí a mladistvých včetně statistického vyhodnocení trestné činnosti a řešení trestních i preventivních opatření.

Klíčová slova: kriminalita, delikvence, děti, mladiství, politika státu, trestní odpovědnost, trestní opatření, vnitřní a vnější kriminogenní faktory, prevence.

ABSTRACT

In my bachelor thesis I specify what causes criminality and delinquency of youth and juvenile from social, educational, psychological and legal point of view. I processed in my thesis knowledge from criminological surveys and evaluated condition, structure and development of criminality. I developed analysis of detected reasons and motivations which contribute to committing a crime. I divided criminogenic factors on inner and outer and evaluated their influence on young individual's behavior. I present basic concepts related to criminality of youth and juvenile including statistic evaluation of criminality and solution of criminal and preventive measures.

Keywords: criminality, delinquency, youth, juvenile, state policy, criminal liability, criminal measures, inner and outer criminogenic factors, prevention.

Poděkování, motto

Ráda bych poděkovala PhDr. Mgr. Stanislavu Zelinkovi za poskytnutí odborných rad a svého času při vedení mé bakalářské práce. Poděkování patří i mé rodině a dětem, díky nimž mohu věřit ve všechny kladné hodnoty, morálku, poctivou práci i svědomité studium a neztrácím tak naději v budoucnost.

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty aplikované informatiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně

.....
podpis diplomanta

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
2 VYMEZENÍ POJMU KRIMINÁLNÍ JEDNÁNÍ DĚTÍ A MLADISTVÝCH	11
2.1 SOCIÁLNÍ NORMY	11
2.2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	11
2.3 KRIMINALITA	11
2.4 DELIKVENCE	12
3 POLITIKA STÁTU	13
3.1 BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA.....	13
3.2 SOCIÁLNÍ POLITIKA	13
3.3 KRIMINÁLNÍ POLITIKA	13
3.3.1 Trestní politika	13
3.3.2 Preventivní politika	15
4 STRUKTURA KRIMINALITY DĚTÍ A MLADISTVÝCH	16
5 ROZDĚLENÍ KRIMINALITY	19
5.1 MAJETKOVÁ KRIMINALITA	19
5.2 NÁSILNÁ KRIMINALITA	20
5.3 MRAVNOSTNÍ KRIMINALITA	20
5.4 OSTATNÍ KRIMINALITA	20
5.5 ZBÝVAJÍCÍ KRIMINALITA	20
5.6 HOSPODÁŘSKÁ KRIMINALITA	20
6 VÝVOJ KRIMINALITY	21
7 DŮVODY KRIMINÁLNÍHO JEDNÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE	25
7.1 PŘÍČINY V NEVHODNÉM SOCIÁLNÍM PROSTŘEDÍ.....	26
7.2 PŘÍČINY PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ V DOSPÍVÁNÍ	27
7.3 PŘÍČINY V ZÁVISLOSTI NA NÁVYKOVÝCH LÁTKÁCH.....	28
7.4 PORUCHY OSOBNOSTI, PSYCHICKÉ A VÝVOJOVÉ PORUCHY	29
8 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST	30
8.1 VĚKOVÁ HRANICE TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI	30
8.2 PACHATEL	31
8.3 TRESTNÝ ČIN	32
9 DRUHY TRESTNÍCH OPATŘENÍ	33
9.1 VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ.....	33
9.2 OCHRANNÁ OPATŘENÍ.....	33
9.3 TRESTNÍ OPATŘENÍ	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
10 ANALÝZA PŘÍČIN KRIMINÁLNÍHO JEDNÁNÍ DĚTÍ A MLADISTVÝCH	36

10.1	VNITŘNÍ FAKTORY ZPŮSOBUJÍCÍ KRIMINALITU	37
10.1.1	Biologické faktory.....	37
10.1.2	Psychologické faktory	38
10.1.2.1	Kriminalita jako důsledek impulsivního životního stylu.	38
10.1.2.2	Kriminalita jako instrumentální chování.....	38
10.1.2.3	Kriminalita jako důsledek ovlivňování skupinou.	39
10.1.2.4	Kriminalita jako důsledek nezvládnutí stresu.	39
10.2	VNĚJŠÍ FAKTORY ZPŮSOBUJÍCÍ KRIMINALITU	41
10.2.1	Společenský vliv	41
10.2.2	Výchova	42
10.2.2.1	Rodina	43
10.2.2.2	Škola.....	43
10.2.2.3	Vrstevníci	44
11	PREVENCE	45
11.1	SOCIÁLNÍ PREVENCE	45
11.2	SITUAČNÍ PREVENCE	46
11.3	VIKTIMOLOGICKÁ PREVENCE	46
11.4	PRIMÁRNÍ PREVENCE.....	47
11.5	SEKUNDÁRNÍ PREVENCE.....	47
11.6	TERCIÁLNÍ PREVENCE.....	47
12	STATISTIKA.....	48
	ZÁVĚR	63
	ZÁVĚR V ANGLIČTINĚ.....	65
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	67
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	71
	SEZNAM OBRÁZKŮ	72
	SEZNAM GRAFŮ	73
	SEZNAM TABULEK.....	74

ÚVOD

Kriminalita je závažný problém, narušuje a ohrožuje potřeby, zájmy společnosti i její organizovaný život. Jedná se o protispoločenské chování jedinců, kteří se vydali cestou nekonformního jednání. Určuje ji výskyt trestního chování ve společnosti, postihovaný platnými právními normami.

V bakalářské práci zpracovávám tento problém ze subjektivního pohledu zpracovaného z materiálů průzkumů a studií mnoha fundovaných odborníků a specialistů jednotlivých vědních oborů. A to z oblasti trestního práva, kriminologie, kriminalistiky, sociologie, pedagogiky, antropologie, psychologie, psychiatrie, medicíny, penologie, matematiky, statistiky a dalších přírodních a společenských věd. Kriminalita je rozsáhlým mezioborovým problémem a společným řešením by mohla být spolupráce jednotlivých oborů, jejich odborníků a specialistů.

V úvodní části bakalářské práce jsem specifikovala základní pojmy, bezpečnostní, trestní i preventivní politiku státu, trestní odpovědnost a trestní opatření. Stav, strukturu a vývoj kriminality popisují v teoretické části.

V praktické části analyzuji kriminalitu jedince, její vnitřní a vnější faktory. Vnitřními jsou biologické a psychologické faktory. Příčinou pro vznik negativního chování je otázka morálky, psychiky v citové a racionální oblasti, vlastností jedince a úroveň jeho právního vědomí. Tedy souhrn všech osobnostních vlastností a zkušeností mladého člověka. Druhou oblastí jsou vnější faktory, a to společenské prostředí a výchova. Osobnost člověka se vytváří po celý život socializací. V tomto procesu dochází k sociálnímu posilování pozitivních vlastností a k sociálnímu trestání nežádoucích a negativních vlastností. Hlavní úlohu sehrává rodina, škola a vrstevníci. Počáteční příčiny vzniku kriminality lze nalézt v negativním výchovném prostředí v rodině, ve škole, ale také v nekontrolovaných volnočasových aktivitách jedince. U dětí a mladistvých dochází k negativnímu psychickému, sociálnímu a mravnímu ovlivňování ze strany vrstevníků, kteří zkušenosti s páčáním trestné činnosti mají. Při předcházení negativnímu jednání a k úspěšnému preventivnímu působení, je potřeba co nejužších vazeb a spolupráce mezi rodinou, školou a kontrolními orgány.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMU KRIMINÁLNÍ JEDNÁNÍ DĚTÍ A MLADISTVÝCH

1.1 Sociální normy

Každá fungující a prosperující společnost podle svého historického vývoje a kulturních tradic vytváří vlastní sociální normy. Ty přispívají k dynamickému rozvoji a organizaci celé společnosti. Sociální normy se obecně dělí na zákony a tradice, mravy, obyčeje. Zákony jsou přesně a striktně formulované a kodifikované, logicky vyjádřené právníkou a etickou terminologií. Obsahují příkazové a zákazové části a jsou hierarchicky systematizovány. Nejstarší etickou a sociální normou křesťanské kultury je Dekalog desatero Božích přikázání. Společenské normy vymezují práva a povinnosti všech členů společnosti a jejich společenské začlenění (Musil, 2006). Dodržování sociálních norem bývá odměňováno. Nedodržování je postihováno podle stupně závažnosti. Přijetí těchto sociálních a kulturních norem jedincem je dáno osobnostním začleněním, integrací, identitou a vrozenou dispozicí. Je podmíněno stupněm rozumové, emotivní a sociální zralosti a dosavadním vývojem osobnosti (Nakonečný, 1999)

1.2 Sociálně patologické jevy

Společensky škodlivé jevy byly vždy závažným celospolečenským problémem. Negativní společenské jevy se odlišují od norem a hodnot uznávaných společností. Vyznačují se však trvalostí, masovostí a často jsou výchozím bodem ke kriminálnímu způsobu života. (Giddens, 1999). Za sociálně patologické jevy se zpravidla považují delikvence, kriminalita, agresivita, alkoholismus, toxikománie, prostituce, sebevraždy, závažné poruchy partnerského, manželského a rodinného života (Munková, 2001). Postihují nejen jednotlivce, ale dotýkají se citlivě celé společnosti, místní komunity, ale také bezpečnostních orgánů, zdravotnických institucí a zatěžují rozpočet státu.

1.3 Kriminalita

Kriminalita je sociálně patologický jev, který narušuje harmonický vývoj společnosti. Pro společnost je dysfunkční a škodlivá (Zapletal & kolektiv, 1995). Kriminalita narušuje základní pravidla společenského řádu a lidského soužití, působí společnosti i státu velké materiální a nemateriální škody. Obětem způsobuje fyzickou, psychickou a společenskou

újmu. Ve společnosti vyvolává atmosféru strachu, nejistoty a nedůvěry (Kuchta, 2005). Kriminalita má společenské i osobnostní charakteristiky.

Z hlediska obecného pojetí je kriminalita souhrn činů, které porušují právní normy společnosti na konkrétním území státu v daném čase. Kriminalitu chápeme jako jednání překračující platné zákony, které je postihováno platným trestním právem (Novotný, 2004).

Sociologické pojetí kriminality je širší a méně přesné. Zahrnuje společensky nebezpečné, ohrožující, protisociální činy, společností odmítané, které ale z hlediska platného práva nemusí naplňovat skutkovou podstatu trestného činu např. prostituce, šikana, některé formy násilí (Keller, 1997).

Informace o kriminalitě získáváme ze statistik orgánů činných v trestním řízení. Z těchto statistik získáváme informace o kriminalitě zjevné tzv. registrované, která vyšla najevo a byla proto evidována v oficiálních statistikách, jde tedy jen o část kriminality skutečné. Předmětem zkoumání je souhrn všech trestných činů odhalených i neodhalených (Marešová, 2000). Problémem je, že latentní kriminalitu je možné pouze odhadovat. O této trestné činnosti se orgány činné v trestním řízení nedozví, a není proto registrována ve statistikách. Tuto část kriminality ovlivňuje zejména intenzita formální a neformální kontroly, tolerance poškozených a úroveň právního vědomí občanů. Míra objasnenosti jednotlivých trestných činů se podstatně liší. A to podle obtížnost odhalení, neochoty oběti nebo veřejnosti ohlásit daný čin (Vesecká & Chromý, 2009).

1.4 Delikvence

Delikvencí rozumíme protisociální a trestné činy i přestupky spáchané dětmi a osobami, které jsou zbaveny trestní odpovědnosti. Zahrnuje porušení sociálních i právních norem a poruchy v chování mládeže.

2 POLITIKA STÁTU

2.1 Bezpečnostní politika

Hlavní úlohou bezpečnostní politiky je ochrana státu a všech jeho zájmů. Hlavními zájmy je zajištění existence České republiky, její suverenity, územní celistvosti a politické nezávislosti, obrana demokracie, právního státu, ochrana základních lidských práv a svobod obyvatel. Dalšími důležitými zájmy je snižování ekonomické a sociální nerovnováhy, ochrana životního prostředí, snižování kriminality, zefektivnění státních institucí a soudnictví, podpora vědecko-technického rozvoje, prevence mimořádných událostí. Bezpečnostní politika zajišťuje společenský rozvoj a prosperitu České republiky.

2.2 Sociální politika

Sociální politika zahrnuje politiku zaměstnanosti, sociálního zabezpečení, politiku mládeže, vzdělávání a osvěty, rodinnou a zdravotní politiku.

2.3 Kriminální politika

Hlavním nástrojem kontroly kriminality je kriminální politika státu. Jsou to snahy a opatření společnosti, jejichž cílem je snížit počet spáchaných trestných činů. Jednotlivými systémy kriminální politiky jsou politika trestní a politika preventivní.

2.3.1 Trestní politika

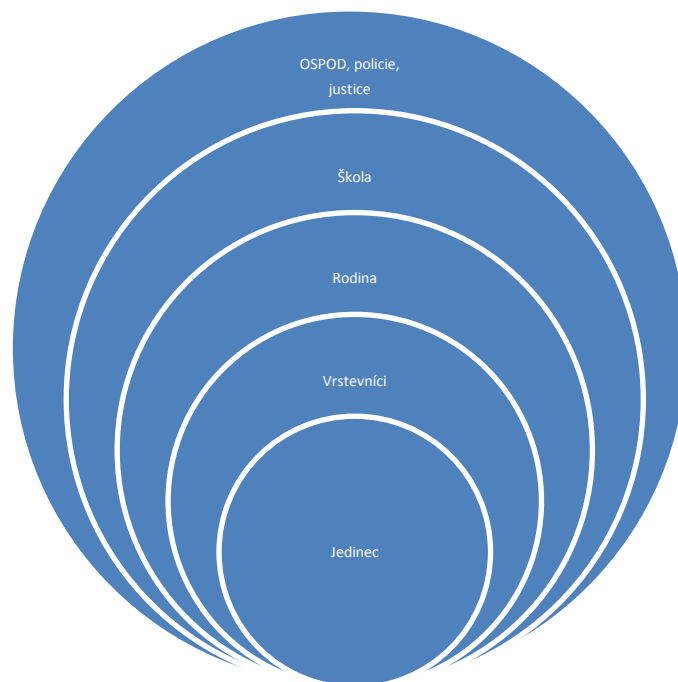
Trestní politika je zaměřena na konkrétní události – trestné činy, které již dříve nastaly. Zahrnuje společenské strategie a taktiky, využívá výsledků kriminologických výzkumů, statistických analýz ke snížení trestné činnosti. Uplatňuje normy trestního práva při kontrole a usměrňování kriminality státními orgány činnými v trestním řízení. Součástí kriminální politiky je i bezpečnostní doktrína státu. Definovaná jako souhrn základních zásad a směrnic a z nich vychází praktická činnost státních orgánů. Kontrola kriminality si klade za cíl dosáhnout konformity občanů v dané společnosti. Tedy přizpůsobit jednání jedince tak, aby pasivně přijímal existující pravidla, běžné názory, převládající hodnoty a zavedené poměry (Laucký, 2005).

K subjektům kontroly patří:

1. Subjekty formální kontroly
  - a) Policie a státní zastupitelství.
  - b) OSPOD.
  - c) Soud.
2. Subjekty neformální kontroly
  - a) Rodina.
  - b) Škola.
  - c) Veřejnost.

Kontrolní síť si lze představit jako pět kružnic, které znázorňují jednotlivá pásma kontroly negativního chování a reakce na toto chování:

1. Mladistvý jedinec, jeho vnitřní kontrola - vnitřním svědomím.
2. Vrstevníci skupinová kontrola a skupinové normy.
3. Rodina, postupy kontroly a specifické tresty prosazované rodiči.
4. Škola, učitelé a vychovatelé používají specifické postupy kontroly a sankce.
5. OSPOD orgán sociálně-právní ochrany dětí, policie, justice.

Obr. 1. Kontrolní síť

Uprostřed sociálního pole leží kružnice mladého člověka. Ta je obklopena kruhem vrstevníků, na něj navazuje kruhové pásmo rodičů, následuje pásmo učitelů a na posledním vnějším okruhu leží místa oficiální, formální kontroly. Šíře kontrolních mechanismů sahá od přímého dohledu od rodičů a školy, až po situační kontrolu při protiprávním činu vykonávanou policií či OSPOD (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, 1999). Jednotlivé pásma používají odlišné mechanismy a nástroje kontroly, ty nejsou použitelné v jiném pásmu kontroly chování mládeže. To co si mohou dovolit rodiče, nepřichází v úvahu pro policii. Průchodnost informací mezi jednotlivými kontrolními pásmy může být omezena nebo zablokována. Platí to zejména pro předávání informací z míst neformální kontroly na policii a justici. Vnější oblasti kontroly jsou výrazně dražší a jejich použití je pro mladistvé i jejich rodiny daleko více zatěžující. Vzhledem k nebezpečí tvrdších postihů a stigmatizace (Čírtková, Forenzní psychologie, 2000, stránky 80-82).

2.3.2 Preventivní politika

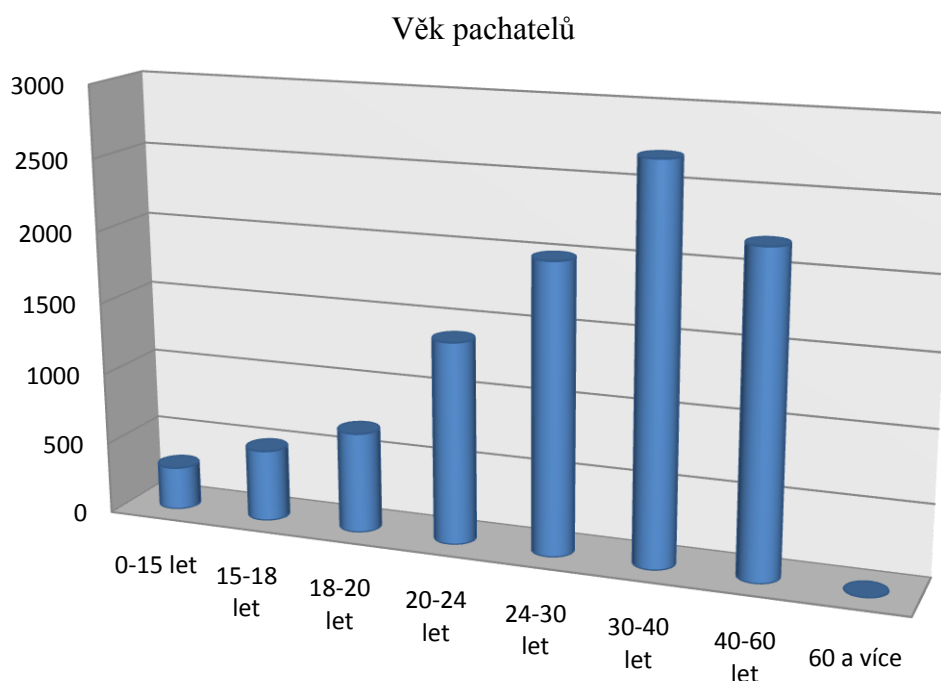
Preventivní politika se zabývá snižováním pravděpodobnosti páchaní trestných činů, spoléhá se na nerepresivní prostředky. Hlavní úlohu v prevenci kriminality má stát. Opatření směřuje výhledově do budoucnosti. Prevence je řízena centrálně Republikovým výborem pro prevenci kriminality jako meziresortním, koordinačním a metodickým orgánem. Preventivní aktivity vycházejí v České republice z výsledků kriminologických výzkumů a bezpečnostních analýz na celostátní i místní úrovni. Mezi orgány centrálními a místními neexistují vztahy podřízenosti a nadřízenosti. Při realizaci programů úzce spolupracuje i policie. Systém prevence zajišťují rezortní programy, programy samosprávných orgánů měst a obcí, nevládní organizace, programy bezpečnostních složek a programy podnikatelských subjektů (Večerka, Cejp, Havrda, & Scheinost, 2007).

3 STRUKTURA KRIMINALITY DĚTÍ A MLADISTVÝCH

Kriminalita a další sociálně patologické jevy velmi úzce souvisejí se stavem společnosti, jsou její součástí, reagují na společenské změny, problémy a způsoby jejich řešení. Podle popisu a hodnocení můžeme posuzovat kvalitu společnosti, jejích regulativů i na další možný vývo. Moderní kriminologické postupy zdůrazňují komplexnost boje s kriminalitou (Zoubková, 2002).

V České republice i ve většině ostatních evropských států došlo k prudkému vzestupu kriminality všech věkových kategorií. Tento vývoj souvisí s procesy industrializace, urbanizace a migrace a s demografickými změnami. Na přelomu tisíciletí došlo k povolnému poklesu kriminality a tento příznivý jev dále pokračuje (Večerka K., 2004).

Graf 1. Věkové rozložení pachatelů trestné činnosti v roce 2012.

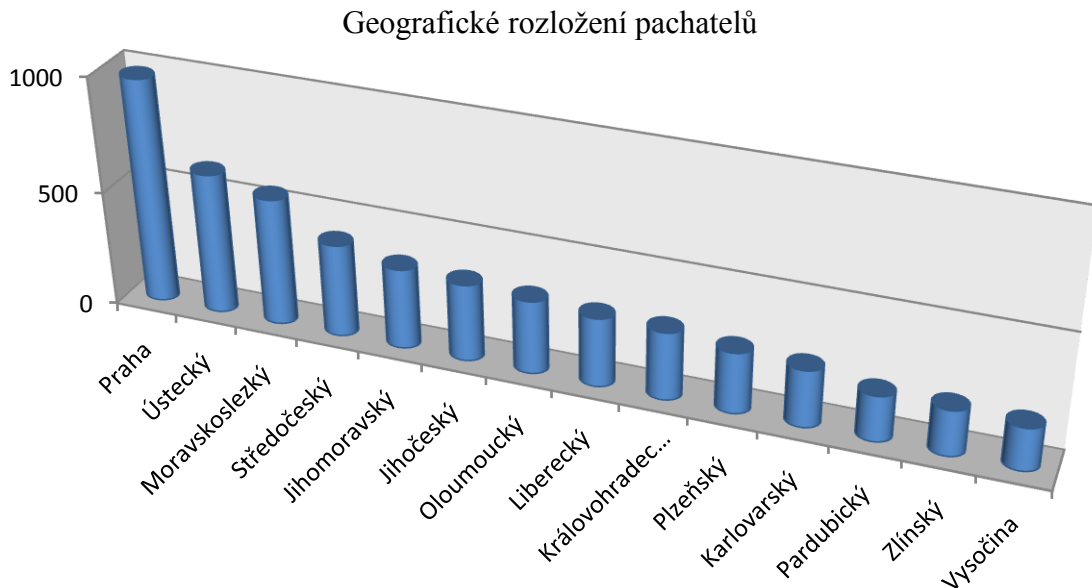
Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013)

Kriminalita se v nejvyšší míře objevuje ve velkých měst a průmyslových aglomeracích s vysokým počtem anonymních a migrujících osob. Potvrzují to i kriminální statistiky Policie České republiky. Více než polovina všech registrovaných trestných činů je spáchána ve dvaceti městech, v nichž žije asi třetina obyvatel státu. Nejvyšší počet stíhaných mladistvých pachatelů je ve městech Praha, Most, Ostrava a Louny. Města ležící

v regionech Praha, Ústecký, Moravskoslezský a Středočeský kraj jsou mnohem více než ostatní města zatížena vysokým podílem pachatelů ve věku do 18 let.

Graf 2. Geografické rozložení trestné činnosti pachatelů do 18 let v roce 2012.

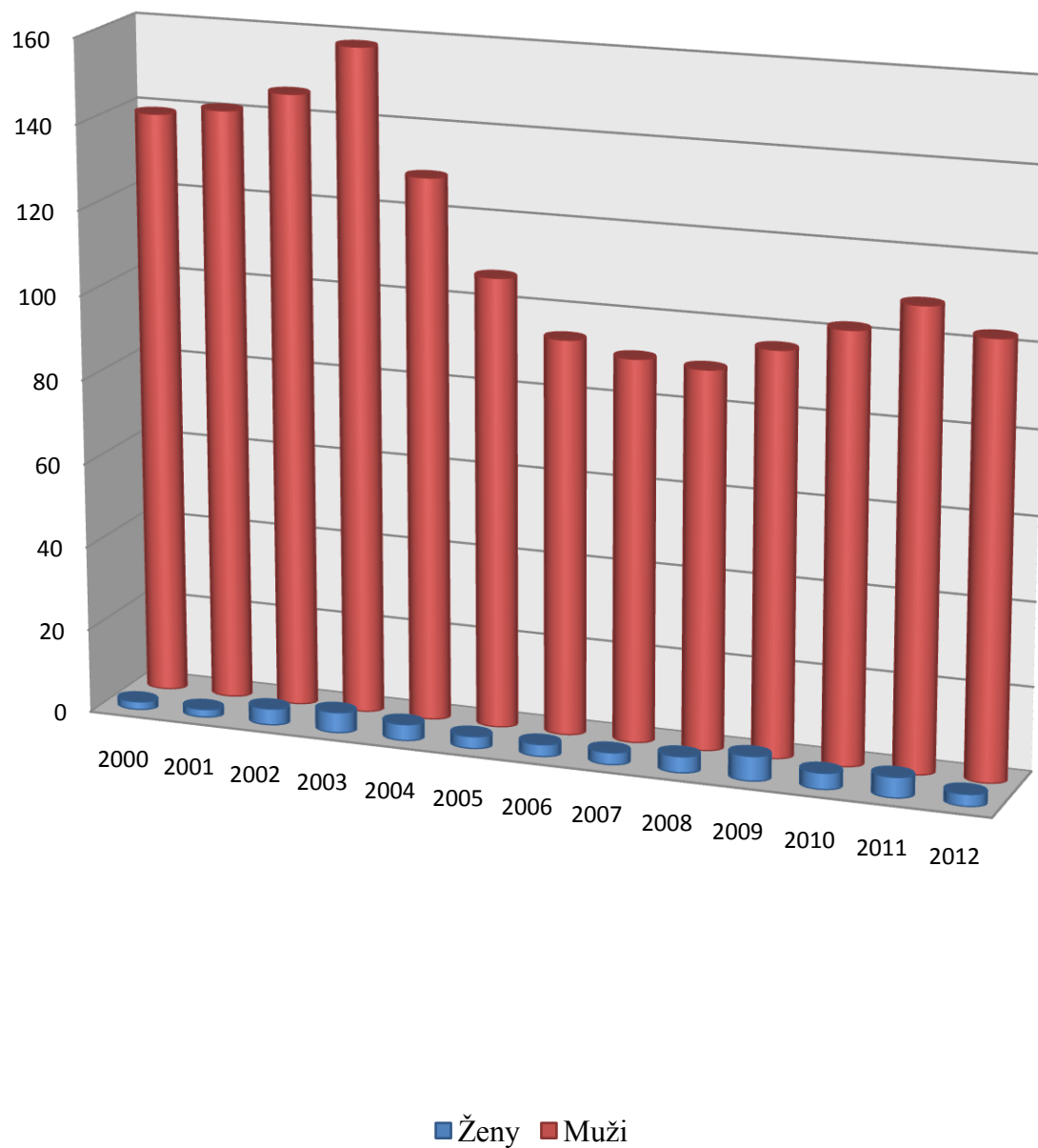
Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

Městské obyvatelstvo je ohrožováno zejména pouliční kriminalitou. A to krádežemi vloupáním, krádežemi aut a předmětů z aut a loupežemi. Při trestné činnosti se zvyšuje samoučelná brutalita a bezohlednost. Významnou se stává trestná činnost související se závislostmi na alkoholu a návykových látkách.

Je třeba konstatovat, že muži se dopouští mnohem častěji trestné činnosti než ženy. Muže ovlivňuje pohlavní hormon testosteron, který má vliv na funkci mozku i těla. Výchova dívek a chlapců je rozdílná, chlapci jsou rodiči a učiteli méně kontrolováni, nemusí se tolik přizpůsobovat a jejich reakce bývají bouřlivější (Marková, 2008). V posledních letech je charakteristickým znakem zvyšující se kriminalita žen. Jedná se o podobný trend jako u alkoholismu, užívání drog a dalších společensky negativních jevů. Tento trend je ovlivněn emancipací žen a uvolňováním mravních postojů. Při zpracování grafického znázornění odsouzených mladistvých mužů a žen jsem vycházela ze statistik Ministerstva spravedlnosti.

Graf 3. Počet odsouzených mladistvých mužů a žen v letech 2000-2012.

Počet odsouzených mladistvých mužů a žen v letech 2000-2012.

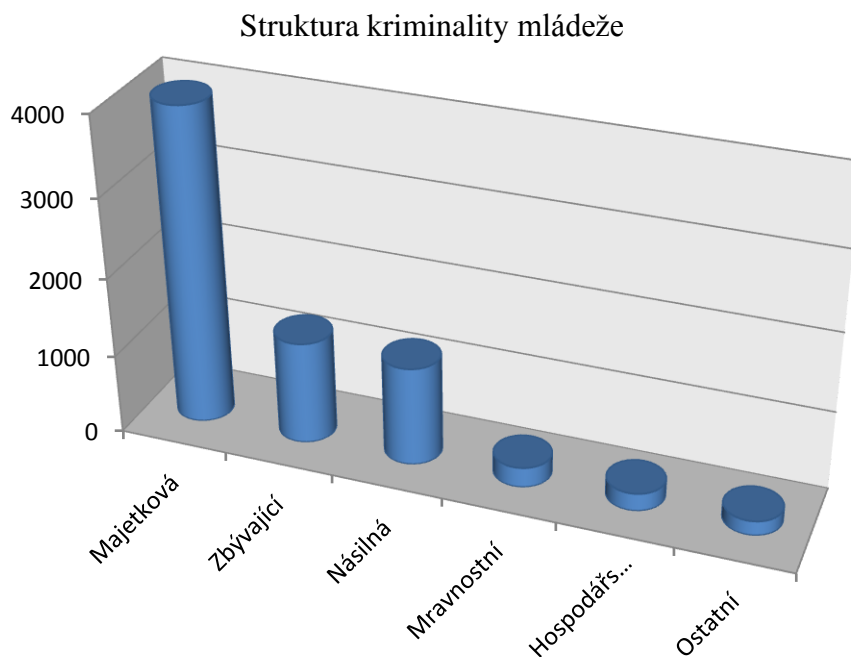

Zpracováno podle údajů (Ministerstvo spravedlivosti, 2013).

4 ROZDĚLENÍ KRIMINALITY

Kriminalita se podle povahy trestných činů dělí na majetkovou, násilnou, mravnostní, zbývající, hospodářskou a ostatní kriminalitu.

Graf 4. Struktura kriminality mládeže.

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

4.1 Majetková kriminalita

Majetková kriminalita představuje největší podíl z celkové kriminality mládeže. Tři čtvrtiny dětí a mladistvých jsou stíhány za majetkovou kriminalitu. Do této kategorie trestných činů patří krádeže, podvody, zpronevěry či poškozování cizí věci. Motivací při páchaní této trestné činnosti je rychlé a bezpracné nabytí finančních prostředků pro vlastní potřebu nebo získání atraktivního a drahého zboží. Tedy útok proti cizímu majetku (Zapletal, 1996). Děti jsou často zneužívány a naváděny k této trestné činnosti. Protože objasněné případy jsou pro nízký věk dětí odkládány. Počet trestných činů mladistvých má sestupný trend, majetková kriminalita od roku 2000 pravidelně mírně klesá.

4.2 Násilná kriminalita

Násilná trestná činnost je páchána jako projev neúcty k životu a zdraví. Patří sem vraždy, loupeže, úmyslná ublížení na zdraví, omezování osobní svobody aj. Motivací bývá snaha demonstrovat svou sílu, zvýraznit se, prosadit se a získat postavení ve vrstevnické skupině. Může být vedena proti osobě nebo věci (Zapletal & kolektiv, 1995).

V oblasti násilné kriminality je vysoký podíl mládeže alarmující. Podle statistických údajů se počet stíhaných osob mládeže za násilnou kriminalitu zvýšil po roce 1989 o 150% a u dětí o 300%. Tyto údaje jsou velmi objektivní s ohledem na vysokou objasněnost této trestné činnosti.

4.3 Mravnostní kriminalita

Do této skupiny trestných činů patří závažné a nebezpečné činy znásilnění a pohlavní zneužívání (Zapletal & kolektiv, 1995). Jde o zásah do oblasti důstojnosti a zdraví oběti, které se promítá do oblasti psychiky depresemi, strachem, úzkostí, pocitem bezmoci (Zvolský, 2006).

4.4 Ostatní kriminalita

Tato oblast kriminality mládeže je zastoupena trestnými činy výtržnictví, sprejerství, nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů.

4.5 Zbývající kriminalita

Mezi tyto trestné činy patří dopravní nehody, šíření poplašné zprávy, ohrožování pod vlivem návykových látek.

4.6 Hospodářská kriminalita

Hospodářská kriminalita je společensky nebezpečné jednání, naplňující skutkovou podstatu trestných činů ohrožujících veřejné i soukromé zájmy v oblasti ekonomiky (Zapletal & kolektiv, 1995). Mezi hospodářskou kriminalitu patří porušování autorských práv, neoprávněné držení platebních karet.

5 VÝVOJ KRIMINALITY

Ve vývoji kriminality jsou v České republice znatelné kvalitativní a kvantitativní změny v trestné činnosti dětí a mladistvých. Vývoj počtu stíhaných mladistvých kopíruje vývoj počtu celkem stíhaných osob, což dokládají i kriminalistické výzkumy (Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005-2013). Počet trestných činů mládeže do 18 let věku od roku 1989 stále stoupal z 13 993 až na 34 778 trestných činů v roce 1996. Dá se říct, že na přelomu tisíciletí nastal obrat k lepšímu, podíl mládeže na trestné činnosti klesl velmi znatelně. V roce 2000 to bylo 23 723 trestných činů, v roce 2002 už jen 16 442 a stále se projevovala klesající tendence. V roce 2003 to bylo 14 471 trestných činů a v letech 2005 - 2009 počet trestných činů mladistvých kolísal okolo 10 000 trestných činů. A tento stav i nadále zůstává na téměř stejné úrovni a má celkově mírně snižující se tendenci. V roce 2010 bylo 6 923 trestných činů a v roce 2011 - 7 063 trestných činů a v roce 2012 - 5 963 trestných činů. To svědčí o zlepšující se situaci v této oblasti i o účinnosti prevence na školách (Marešová, 1999).

Projevy delikvence, krádeže v obchodě nebo vandalismu nejsou u mládeže ničím výjimečným. V kriminalistických i sociologických výzkumech spáchání alespoň jednoho delikventního skutku v posledním roce přiznala více než čtvrtina dětí. Ve většině případů páchá mládež méně závažné činy. Závažné činy jako krádeže vloupáním, krádeže vozidel či úmyslné ublížení na zdraví se objevují pouze výjimečně, a to nás řadí mezi evropské země s nejnižším výskytem této trestné činnosti. Optimismus pak může vzbuzovat i trend kriminality mládeže v České republice, který vykazuje mírně klesající tendenci (Podaná & Buriánek, 2007).

Tab. 1. Kriminalita celková, objasněná a mládeže v letech 1989-2012.

Rok	Celkový počet trestných činů	Celkový počet objasněných trestných činů	Trestná činnost mládeže do 18 let	Trestná činnost dětí do 15 let	Trestná činnost mladistvých 15-18 let
1989	120 768	93 542	13 993	4 188	9 805
1990	216 852	83 237	15 258	4 091	11 167
1991	282 998	94 115	21 378	5 805	15 573
1992	345 140	108 380	25 169	6 911	18 258
1993	398 505	126 442	29 354	8 280	21 074
1994	372 427	136 935	30 213	8 053	22 160
1995	375 630	151 842	32 632	10 322	22 310
1996	394 267	162 929	34 778	12 059	22 719
1997	403 654	169 177	31 225	12 086	19 139
1998	425 930	185 093	28 729	11 999	16 730
1999	426 626	193 354	27 384	12 464	14 920
2000	391 469	172 245	23 723	10 216	13 507
2001	358 577	166 827	22 839	9 926	12 913
2002	372 341	151 492	16 442	5 541	10 901
2003	357 740	135 581	14 471	4 692	9 779
2004	351 692	134 444	11 205	3 319	7 886
2005	344 060	135 281	10 700	3 086	7 614
2006	336 446	133 695	10 272	3 090	7 605
2007	357 391	138 852	10 419	2 710	8 079
2008	343 799	127 906	10 049	2 783	7 728
2009	332 892	127 604	9 061	2 333	7 123
2010	313 387	117 685	6 923	1 584	5 339
2011	317 177	122 238	7 063	1 636	5 427
2012	304 528	120 168	5 963	1 473	4 713

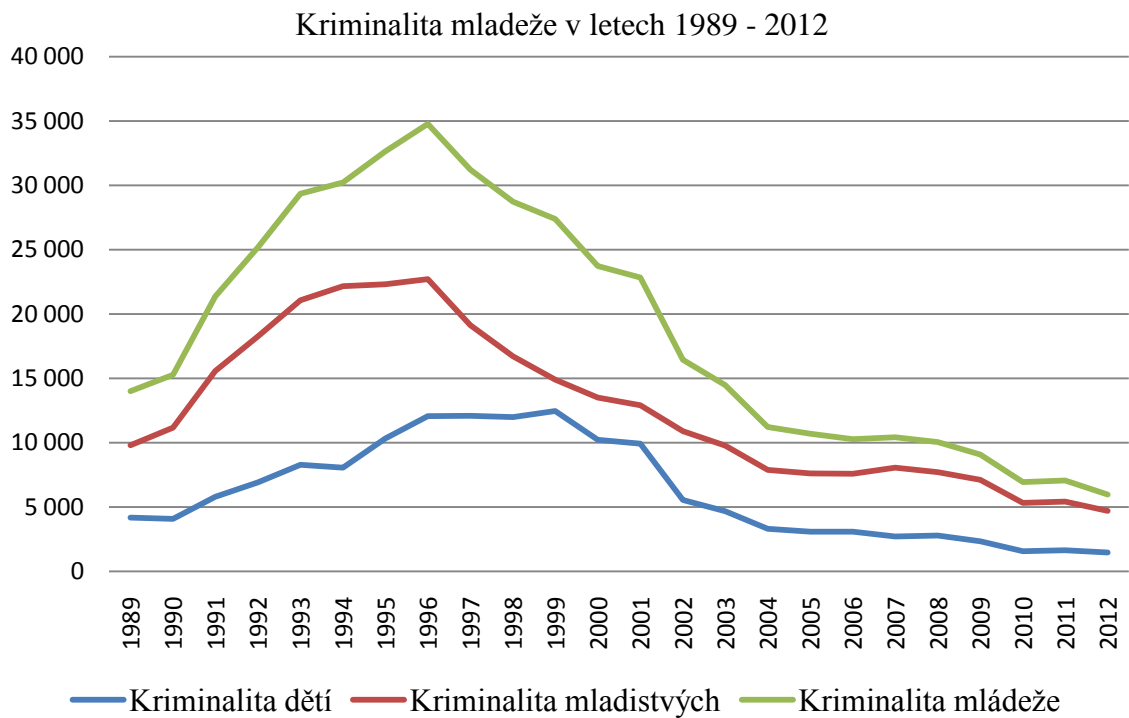
Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

Tab. 2. Objasněné trestné činy v letech 1989-2012.

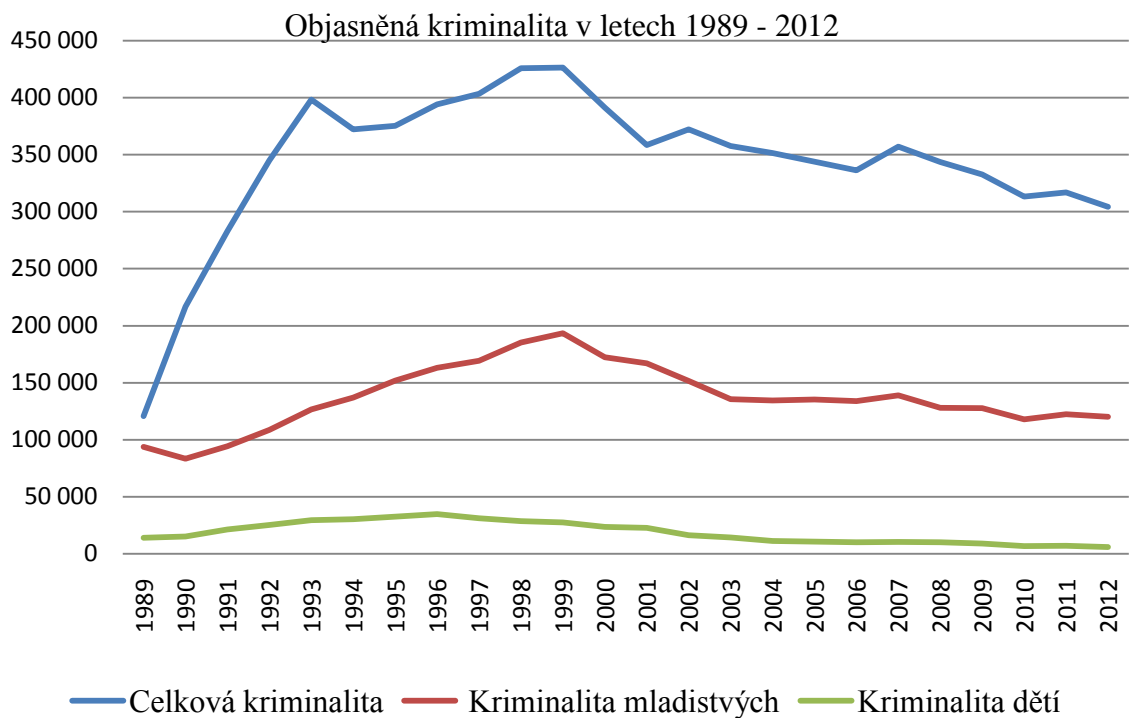
Rok	Celkový počet objasněných činů v %	Trestné činy mládeže do 18 let v %	Trestné činy mladistvých 15-18 let v %	Trestné činy dětí do 15 let v %
1989	77,4	15,0	10,5	4,5
1990	38,4	18,3	13,4	4,9
1991	33,3	22,7	16,5	6,1
1992	31,4	23,2	16,8	6,3
1993	31,7	23,2	16,7	6,5
1994	34,8	22,1	16,2	5,9
1995	40,4	21,5	14,7	6,8
1996	41,3	21,3	13,9	7,4
1997	41,9	18,5	11,3	7,1
1998	43,5	15,5	9,0	6,5
1999	45,3	14,1	7,7	6,4
2000	44,0	13,8	7,8	5,9
2001	46,5	13,7	7,9	5,9
2002	40,7	10,9	7,2	3,6
2003	37,9	10,7	7,2	3,5
2004	38,2	8,3	5,9	2,4
2005	39,7	7,9	5,6	2,3
2006	38,2	7,7	5,7	2,3
2007	39,3	7,5	5,8	1,9
2008	39,7	7,1	4,9	2,2
2009	38,9	6,1	4,3	1,8
2010	37,2	5,0	3,6	1,4
2011	38,3	4,9	3,5	1,4
2012	39,5	4,9	3,7	1,2

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

Graf 5. Kriminalita mládeže v letech 1989-2012.

Graf 6. Objasněná kriminalita v letech 1989-2012.

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

6 DŮVODY KRIMINÁLNÍHO JEDNÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE

Kriminalita mládeže je předmětem mnoha studií, které se snaží zjistit příčiny vzniku i analyzovat tento negativní jev. Chování mládeže může být podmíněno vývojovými změnami v oblasti somatické, sociální i psychické.

Důležitá je analýza vnějších příčin rizikového chování. Příčiny a podmínky kriminality mladistvých a delikvence dětí, jsou obdobné jako u kriminality dospělých. Ale existují odlišnosti ovlivňující tuto kriminalitu a to hlavně ve velkých městech a průmyslových oblastech. V tomto směru se mezi dospělými a nedospělými pachateli projevují určité zvláštnosti.

Výběr předmětu je určován jiným hodnotovým žebříčkem, než u dospělých. Mladí pachatelé odcizují předměty, které potřebují nebo se jim v ohledu k věku líbí: auta, motocykly, elektroniku, výpočetní techniku, mobilní telefony, oblečení, zbraně, alkohol, cigarety, léky apod. (Musil, Suchánek, & Konrád, 2001). Trestná činnost je nejčastěji páchána se spolupachateli ve skupině (Matoušek & Kroftová, Mládež a delikvence, 1998). Mladí pachatelé jednájí více emotivně než rozumově. Trestná činnost je nekontrolovaná, živelná a je ovlivněna momentální situací. Při získávání falešných alibi se mladiství pachatelé orientují na osoby ze své skupiny. Přípravou a samotným spácháním trestné činnosti se pachatelé rádi chlubí. Finanční prostředky utrácejí většinou společně a odcizené věci jsou rozdělovány mezi členy skupiny. Při rozdělování je patrná hierarchie ve skupině a podíl na spáchané trestné činnosti (Matoušek, 1996). Příprava trestné činnosti je nedokonalá, neplánovaná, s nedostatečnou přípravou vhodných nástrojů. Chování mladistvých pachatelů je devastující, ničí předměty a znehodnocují zařízení. Nedostatek vědomostí a schopností při překonání překážek nahrazují tvrdostí, používají neúměrných prostředků k dosažení cíle (Chmelík, 1995). Na páchání trestné činnosti mladistvých má velký vliv alkohol a návykové látky, které zvyšují agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporují nepřiměřené reakce na vnější podněty (Matoušek & Kroftová, 1998). Při opakování trestné činnosti se vyskytují specifické znaky z předcházející trestné činnosti. Děti a mladiství mají v souvislosti s tělesným vývojem vyšší rychlost pohybů, mrštnost, obratnost, menší postavu a nižší hmotnost.

Tyto charakteristiky potvrzuje policejní i soudní praxe. Ze statistiky kriminality vyplývá, že se snižující se objasněností jednotlivých typů trestných činů se zvyšuje podíl dětských a mladistvých pachatelů. V boji proti kriminalitě mladé generace musí být využito všech

dostupných a účinných forem boje proti kriminalitě v obecné i praktické podobě. Velmi významné je hledání nových forem prevence, profylaxe a výchovného působení na děti a mladistvé. V boji proti kriminalitě mládeže má významné místo ochrana mládeže před vznikem závislostí i před všemi ostatními negativními jevy (Marešová, 1999).

Motivace trestné činnosti mládeže je zčásti nezralá a iracionální. Pachatelé nedokážou rozumně vysvětlit motiv svého jednání (Chmelík, 1995). Pro tyto mladé pachatele je charakteristická touha vyrovnat se svým vrstevníkům z lépe situovaných rodin, stát se nezávislymi, chtějí imponovat vrstevníkům, získat obdiv a vytvořit si vůdčí postavení v partě. A právě v partě se mohou nezletilí a mladiství dostat ke kriminalitě. Kriminalita jako taková se u dětí a mladistvých neobjevuje náraz. Vyvíjí se a tento vývoj je lidem ve svém okolí viditelný. Jde většinou o odchylku v chování zpočátku jen nepatrnou, posléze však už šokující, nakonec společensky i zákonně nepřijatelnou (Sak, 2000). U dítěte i mladistvého se začínají objevovat poruchy chování, které se postupně stupňují (Nakonečný, 1999). Zpočátku drobné odchylky od sociálních norem, a to že dítě začne kouřit, pít alkohol, hrát automaty. Později dojde k závažnějšímu porušování společenského chování; vandalismu, rasismu, konzumaci drog. Mladí lidé pak potřebují peníze, které si opatřují kriminálním jednáním. Při sociálním dozrávání a dospívání dochází u mládeže k přebírání a osvojování společenských rolí, norem a vytváření si vlastní hodnotové orientace, kterou mladý člověk v životě uznává. Jde o soubor hodnot týkající se lidského chování, jednání a konání (Nakonečný, 1998). Na prvním místě se u většiny mládeže páchající trestnou činností nacházejí peníze, movité věci a bohatství získané většinou nepoctivým způsobem.

Mezi nejvýznamnější ochranné, ale i rizikové faktory kriminálního chování patří rodina a hlavně její funkčnost. Současná rodina dostatečně nenaplnuje všechny potřeby dětí a dospívajících (Marková, 2008). Dalšími kriminogenní faktory jsou nedokončené vzdělání a trestní anamnéza. Mezi dětmi a mladistvými pachateli roste brutalita a násilí v páchaných činech (Marešová, 2004). V některých případech byl prokázán bezprostřední vliv médií a to v napodobení a vyzkoušení shlédnutého násilí (Vesecká & Chromý, 2009). Klesá podíl psychotiků a naopak se zvyšuje podíl alkoholiků a sociopatů (Vágnerová, 2002).

6.1 Příčiny v nevhodném sociálním prostředí

Kriminální chování dětí a mladistvých se přesouvá z nejnižší vrstvy společnosti, kde je největší chudoba a nejvyšší nezaměstnanost, nejmenší vzdělanost tedy i nejvyšší

kriminalita i do společensky lépe situovaných rodin (Večerka, Šámal, & Vágnerová, 2009). To se dá vysvětlit klesajícím vlivem rodiny na chování dětí a mladistvých ve všech společenských vrstvách a také špatnými vztahy mezi rodiči a dětmi (Matoušek & Kroftová, 1998). V sociálně slabších rodinách i v dobře situovaných se vyskytují případy nezájmu a nepřátelství rodičů vůči dětem. Nevhodné, nepřiměřené a nepříznivé rodičovské vztahy k dítěti jsou lépe maskovány. Proto jsou nevhodné vztahy v rodině velmi špatně ovlivnitelné správným směrem a pomoc těmto dětem je velmi komplikovaná (Matoušek & Kroftová, 1998). Příslušnost rodiny ke společenské vrstvě může souviset s postavením rodiny, ale i osobností a chováním rodičů a způsobem komunikace s okolím.

Podle studie Dětského fondu OSN – UNICEF v České republice žije pod hranicí chudoby přes 136 000 dětí mladších 18 let. Přestavuje to 7,4 % dětské populace. Horší je situace dětí vyrůstajících v neúplných rodinách, nebo těch, jejichž rodiče nepracují. Pokud by přestal fungovat systém sociálních dávek, chudoba by postihla 17 % dětí. Vládní škrty zhoršují právě život nejchudších rodin.

6.2 Příčiny problémového chování v dospívání

Dospívající mládež je považována za jednu z nejohroženějších a nejzranitelnějších populačních skupin. Do určité míry problémové chování vyplývá z věkových zvláštností a vývojových změn, kterými mladý člověk prochází (Jesson & Donovan, 1994). Dětství je na psychické úrovni obdobím klidu, zatímco dospívání je všeobecně považováno za období krize, zvratu a zmatku. Proto je toto období nazýváno vývojovou krizí (Marková, 2008). Dospívající jsou kritičtí, nechtějí uzavírat kompromisy a neuznávají autoritu. Snaží se odlišit, dosahovat intenzivních, mimořádných a extrémních zážitků. Proto jsou mladí lidé náchylní k experimentování s drogami (Marková, 2008). V dospívání vzrůstá výskyt konfliktů s okolím, často řešených násilným způsobem (Vágnerová, 2002).

Velký vliv mají skupiny vrstevníků bez oficiální kontroly. Mladiství experimentují, testují a zkoumají reakce dospělých. S dospělostí a dozráním osobnosti jejich kriminální chování ustupuje a dochází k návratu ke společensky přijatelnému chování (Čírtková, 1998).

Mladí lidé rádi diskutují a řeší různé filozofické otázky a pracovní i studijní problémy. Vzhledem ke své charakteristice je období dospívání mimořádně náročné pro rodiče i mladého člověka (Marková, 2008). Specifický přístup ze strany dospělých zdůrazňující pozitivní přijímání dospívajících svým okolím, kladení hranic dospívajícímu a důrazné vyžadování dohodnutých norem chování. I důslednost při postihu za nedodržování

dohodnutých pravidel je velmi důležitá. Dospívajícím je však třeba dát přiměřenou volnost v rozhodování, podporovat pozitivní aktivity. Projevovat podporu a oceňování nikoli mentorování, autoritativnost a podceňování (Vágnerová & Klégrová, 2008).

Stále větší část mládeže přebírá nevhodný životní styl, který je rizikový a má velmi negativní následky. S životním stylem mládeže byl zaveden pojem syndrom rizikového chování (Jesson & Donovan, 1994).

Z hlediska projevů chování popisujeme:

1. Abúzus návykových látek; kouření, konzumace alkoholu a drog.
2. Negativní jevy v oblasti psychosociální; poruchy chování, agrese, delikvence, kriminalita, auto-agrese.
3. Rizikové chování v oblasti reprodukční; předčasný pohlavní život, střídání partnerů, pohlavní nemoci, časně těhotenství (Hamanová & Kabalčík, 2002).

6.3 Příčiny v závislosti na návykových látkách

Konzumaci návykových látek podléhá mládež ze všech sociálních skupin. Věková hranice, kdy mládež začíná s konzumací drog i alkoholu, se stále snižuje. Příčiny konzumace jsou různé, racionální důvody se ale nevyskytují. Návykové látky mají usnadnit lidskému jedinci jeho život, který je pro něj nezvládnutelný (Matoušek & Matoušková, 2011).

Alkohol ve spojení s trestnou činností se projevuje tak, že alkohol utvrdí záměr a rozhodnutí spáchat trestný čin. A to i u člověka, který by se v střízlivém stavu trestné činnosti nedopustil. Podnapilé osoby se často stávají i oběťmi trestné činnosti.

S konzumem drog roste i kriminalita, a to jak kriminalita ve vztahu k nedovolené činnosti s drogami, tak i kriminalita páchaná pod vlivem drog. Důsledky konzumu drog se promítají do celé řady kriminálních a asociálních jevů, a to šíření pohlavních nemocí, ublížení na zdraví, násilná, majetková a mravnostní trestná činnost (Matoušek & Kroftová, 1998). Dochází ke krádežím v nemocnicích, lékárnách, farmaceutických zařízeních na výrobu léků. Drogovými delikty rozumíme zneužívání návykové látky – drogy. Nedovolené získávání návykové látky i její výrobu. Dále představují drogové delikty trestnou činnost spočívající v nedovoleném zacházení s návykovou látkou s cílem nedovoleně získat tuto látku a trestnou činnost páchanou po jejím požití. Drogově závislí se postupně stávají asociálními jedinci, dochází k výrazným osobnostním změnám jak psychického, tak i tělesného charakteru (Jesson & Donovan, 1994).

6.4 Poruchy osobnosti, psychické a vývojové poruchy

Organismus dítěte se neustále vyvíjí a dozrává, vyvíjí se i mozek a rozvíjí se duševní funkce. Jednou z prvních věcí, kterou musí dítě zvládnout je řeč. Vývoj řeči je zdrojem četných poruch. Může být porušena schopnost řeči porozumět a reagovat na ni. Dalším typicky dětským problémem jsou poruchy školních dovedností. Dyslexie porucha čtení, dysgrafie porucha psaní, a dyskalkulie porucha počítání (Pokorná, 2010). Všechny tři se mohou vyskytovat zvlášť i společně. Dítě se za slabý výkon nesmí trestat, důležitý je trpělivý přístup a speciální výukové metody. U dětí s nízkou inteligencí či psychickou poruchou se zvyšuje pravděpodobné špatné zvládnutí školní výuky. Nízká úroveň dosaženého vzdělání, nízká spolupráce se školou a nízké dosažené vzdělání jsou rizikové faktory pro páchaní trestné činnosti. Poruchy osobnosti představují kombinaci biologických, vývojových a environmentálních faktorů a mohou být podmíněny i geneticky (Zvolenský, Palc, & Florián, 1999). Vznik poruch může ovlivnit drobná poranění mozku, negativní vlivy rodinného prostředí i vliv školy a vrstevníků. Také vliv násilí v televizi a počítačových hrách je nepopíratelný. Poruchy mohou nastat v dětství nebo dospívání a přetrvávají po celý život (Zvolský, 2006). Syndromem hyperaktivity ADHD trpí 10-15% dětí, jedná se o biochemickou či fyziologickou poruchu mozku. Způsobuje potíže s přizpůsobením společenskému prostředí, časté jsou záchvaty vzteku, impulzivní, agresivní jednání, poruchy učení, chování a neurotické poruchy i snížené sebehodnocení. Problémy přetrvávají až do dospělosti, kdy již lze osobnost klasifikovat jako anomální či psychopatickou. Podle provedených výzkumů je mezi delikventní mládeží 16-30 % hyperaktivních jedinců (Matoušek & Kroftová, 1998).

7 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST

Děti a mladiství nejsou dostatečně vyspělí, aby chápaly skutečnou nebezpečnost svého protiprávního činu a aby ovládaly svoje jednání. Děti nejsou trestně odpovědné, není možno vůči nim vést trestní řízení. To však neznamená, že neexistuje právní reakce na spáchané skutky. Trestné činy páchané dětmi a mladistvými delikventy nemohou zůstat bez sankcí. Správná reakce má na další vývoj mladistvého delikventa významný vliv. Justice specializovaná na mládež by se měla důsledně vyhýbat procesům stigmatizace. V použitých sankcích by měly převažovat principy odčinění, náprava újmy způsobené oběti a hledání alternativ k trestu odnětí svobody. Mladým lidem by se měla dát šance na další úspěšný život. Kriminologové zdůrazňují výchovný význam samotného trestního procesu s mladistvým. Soudní líčení by mělo sloužit k začlenění mladistvého do světa dospělých, proto je nutné pracovat s jeho plnou zodpovědností za spáchané delikty (Čírtková, 2003). Od 1. ledna 2004 nabývá účinnosti nový zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „zákon č. 218/2003 Sb.“), který upravuje problematiku delikvence a kriminality mládeže. Smyslem právní úpravy je upravit hmotně – právní a procesně – právní aspekty trestání mladistvých, upořádat soudy pro mládež a jasně vymezit reakce státu na trestnou činnost mládeže (Zákon č. 218/2003 Sb., 2003).

7.1 Věková hranice trestní odpovědnosti

Mládež je osoba ve věku 0 až 18 let.

Mladiství je osoba ve věku 15 až 18 let.

Dítě je osoba ve věku 0 až 15 let.

Toto členění je užíváno s ohledem na trestní a přestupkové právo. S věkovou hranicí 15 let vzniká trestní či delikventní odpovědnosti. Pokud v době spáchání činu pachatel nedosáhl 15 let věku, není trestně odpovědný.

7.2 Pachatel

Pachatelem je ten, kdo se podle platného trestního zákona dopustil trestného činu. Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je – li trestná.

Dětský pachatel je trestně neodpovědný pachatel, neboť v době spáchání činu objektivně naplňujícího skutkovou podstatu trestného činu uvedeného ve zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, nedovrší patnáctý rok svého věku.

Mladistvý pachatel je pachatel trestného činu – provinění, který se posuzuje podle zvláštních ustanovení trestního zákona o stíhání mladistvých, neboť v době spáchání trestného činu dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku.

1. Formální charakteristika pachatele:

- a) Společenské a sociální začlenění.
- b) Věk, pohlaví, bydliště.
- c) Trestně právní charakteristika.
- d) Osobní, rodinná, kriminální anamnéza.
- e) Národnostní, etnická a rasová příslušnost.

2. Analýza podmínek života pachatele:

- a) Vnější podmínky psychického formování osobnosti pachatele.
- b) Vnitřní sociálně psychické vlastnosti.
- c) Charakter, potřeby, zájmy, názory.
- d) Motivace.
- e) Biologická charakteristika.
- f) Předcházející trestná činnost.

3. Vztah pachatele k trestnému činu:

- a) Do jaké míry je důsledkem individuální zvláštnosti a do jaké míry sociálním působením.
- b) Zda je v souladu s dosavadním stylem života nebo vybočením.
- c) Lze ovlivnit pachatele, aby trestný čin neopakoval.
- d) Zda ovlivnila pachatele psychická porucha nebo návyková látka. (Večerka, Cejp, Havrda, & Scheinost, 2007).

Kriminologické pojetí pachatele trestného činu se neomezuje pouze na osoby, které se dopustily činů označených zákonem jako trestné činy. Zabývá se též jedinci, kteří pro svůj nízký věk nebo duševní poruchu nejsou trestně odpovědní. Věnuje pozornost též jedincům i skupinám, které se vyznačují sociálně patologickým chováním a to závislí na návykových látkách, gambleři, extremisté (Novotný, 2004).

7.3 Trestný čin

Podle § 13 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., který je účinný od 1. ledna 2010, je trestným činem protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a vykazuje znaky uvedené v zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění či zavinění z nedbalosti (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, 2009). Trestné činy mladistvých se nazývají provinění. Aby se jednalo o provinění, za které by měl být mladistvý stíhán či odsouzen, musí toto provinění vykazovat míru závažnosti vyšší než malou. V této souvislosti je tedy možné hovořit o formálně-materiálním pojetí trestní odpovědnosti.

Trestné činy jsou podle tohoto trestního zákoníku rozlišovány:

1. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy i úmyslné, za něž hrozí trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do 5 let.
2. Zločiny jsou všechny úmyslné trestné činy, za něž hrozí trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nad 5 let.

V obecné části trestního zákona jsou popsány znaky trestných činů:

1. Zavinění a to úmyslného zavinění, nebo zavinění z nedbalosti.
2. Trestní odpovědnost z hlediska věku a přičetnosti pachatele.
3. Vyloučení trestnosti za podmínek krajní nouze, nutné obrany a oprávněného použití zbraně.
4. Územní a personální omezení působnosti zákona.
5. Trestnost pokusu, přípravy a podílnictví na činu.
6. Podmínky zániku trestnosti a promlčení trestního stíhání.

8 DRUHY TRESTNÍCH OPATŘENÍ

Dětem a mladistvým lze uložit dle ustanovení § 10 zákona č. 218/2003Sb. tato opatření:

1. Výchovná opatření.
2. Ochranná opatření.
3. Trestní opatření.

8.1 Výchovná opatření

Podle ustanovení § 15 zákona č. 218/2003Sb., lze mladistvým uložit výchovné opatření:

1. *Dohled probačního úředníka.* Probační úředník pravidelně sleduje chování odsouzeného mladistvého v jeho prostředí a rodině. Kontroluje, zda mladiství bydlí s rodiči nebo jinou dospělou osobou, která odpovídá za jeho výchovu.
2. *Probační program.* Programy sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutické programy nebo programy s obecně prospěšnou činností. Dále vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační programy rozvíjející sociální dovednosti a osobnostní vlastnosti mladistvého. Dodržováním režimu a omezení v běžném způsobu života směřují mladistvého k tomu, aby se vyhnul protiprávnímu chování.
3. *Výchovné povinnosti.* Tyto programy zajišťují řádný život mladého člověka. Určují mu povinnost bydlet s rodiči, nahradit způsobenou škodu, vykonat společensky prospěšnou činnost, podrobit se léčení závislosti, vyrovnat se s poškozeným, nahradit škodu způsobenou proviněním či jinak přispět odstranění následků provinění.
4. *Výchovná omezení.* Zákaz návštěv určitých akcí, zákaz styku s konkrétními osobami, zákaz užívání návykových látek.
5. *Napomenutí s výstrahou.* V napomenutí se důrazně vytkne protiprávnost činu, mladiství se upozorní na důsledky, které mu hrozí, pokud se dopustí další trestné činnosti (Zákon č. 218/2003 Sb., 2003).

8.2 Ochranná opatření

Podle ustanovení § 21 zákona č. 218/2003Sb. lze mladistvému uložit ochranné opatření, pokud o výchovu není náležitě postaráno, byla zanedbána a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije a toto prostředí neposkytuje záruku náležité výchovy § 22 zákona č. 218/2003Sb., ochrannými opatřeními jsou:

1. *Ochranná výchova.* Pokud dosavadní výchova byla zanedbána, není o výchovu dostatečně postaráno nebo prostředí, v němž mladistvý žije, nedává záruku řádné výchovy, soud ukládá ochrannou výchovu. Vykonává se ve zvláštních ústavech pro mladistvé.
2. *Ochranné léčení.* Léčení psychiatrické, alkoholní, toxikomanické nebo sexuologické.
3. *Zabezpečovací detence.* Ochranné léčení vykonávané v uzavřeném zařízení, spravovaném vězeňskou službou.
4. *Zabrání věci.* Věci či jiné majetkové hodnoty, které byly získány trestným činem nebo ohrožují bezpečnost. (Zákon č. 218/2003 Sb., 2003).

8.3 Trestní opatření

Podle ustanovení § 24 zákona č. 218/2003Sb., lze za provinění mladistvému uložit:

1. *Obecně prospěšné práce.* Při uložení obecně prospěšné práce se přihlíží k možnostem a poměrům mladistvého.
2. *Domácí vězení.*
3. *Zákaz vstupu.* Zákaz účastnit se sportovních, kulturních a společenských akcí.
4. *Peněžité opatření.* Ukládá se, je-li mladistvý výdělečně činný nebo to umožňují jeho majetkové poměry.
5. *Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu.* Pokud mladiství ve stanovené zkušební doba nepovede řádný život, musí peněžité opatření zaplatit.
6. *Propadnutí věci.* Ukládá se, pokud se jedná o věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla použita nebo určena ke spáchání provinění. Nebo se jedná o věc získanou proviněním nebo za věc získanou proviněním.
7. *Zákaz činnosti.* Nesmí být na překážku přípravě na povolání mladistvého.
8. *Vyhoštění.* Ukládá se cizincům, kteří v České republice nemají rodinu nebo azyl.
9. *Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem.* Mladistvému se stanoví zkušební doba. Pokud v ní nepovede řádný život, bude muset vykonat odnětí svobody v příslušné věznici pro mladistvé.
10. *Odnětí svobody nepodmíněné.* Ukládá se, když žádná jiná opatření nevedou k nápravě mladistvého. Mladiství vykonávají trest odnětí svobody ve zvláštních ústavech, určených pro výkon trestu pro mladistvé (Zákon č. 218/2003 Sb., 2003).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

9 ANALÝZA PŘÍČIN KRIMINÁLNÍHO JEDNÁNÍ DĚTÍ A MLADISTVÝCH

Analýza protispolečenského jednání vychází z toho, že lidské jednání je velmi složitým, situačně, sociálně, psychologicky proměnným jevem (Nakonečný, 1998). Analyzovat a posuzovat protispolečenské jevy musíme komplexně jako každou lidskou činnost ve všech kategoriích, které ji určují (Heřmanská, 1997). Analýza se provádí po činu s delším časovým odstupem. I sebepečlivější rozbor každého případu má proto vždy jen hypotetický charakter. Posuzujeme vliv jednotlivých faktorů, ale tvrzení nemůže být vědecky ověřeno opakováním činu.

V prvé řadě nutno říci, že výzkumem, analýzou a zpracováním dokumentace i statistických údajů kriminality, další prognózou vývoje se zabývá mnoho jednotlivých vědních oborů. Mezi ně patří trestní právo, kriminologie, kriminalistika, sociologie, pedagogika, antropologie, psychologie, psychiatrie, medicína, penologie, matematická statistika a mnoho dalších přírodních a společenských věd. Podle mého názoru jsou všechny výzkumy a studie velmi cenné a hodnotné, ale nepostihují tento problém jako celek v celé své šíři a mnohostrannosti. Jsou vždy zaměřeny na oblast jednotlivé vědní disciplíny a z jejího pohledu jsou hodnoceny a zpracovávány.

Řešení kriminality vyžaduje objasnit příčiny a podmínky:

1. Proč vznikají.
2. Co všechno ovlivňuje jejich průběh k lepšímu či horšímu stavu.
3. Jaká cílená opatření povedou k jejich omezení.

Sociálně patologické jevy jsou determinovány dvěma velkými skupinami faktorů, vnitřními a vnějšími vlivy. Kriminogenní faktory ovlivňují jednání, vyvolávají, umožňují, podporují páchaní trestného činu. Rozlišujeme:

1. Vnitřní:
  - a) Biologické faktory.
  - b) Psychologické faktory.
2. Vnější:
  - a) Sociální prostředí.
  - b) Výchova.

Negativní jednání dětí a mladistvých není tedy vyvoláno jednotlivými činiteli, ale vzájemným působením více faktorů, které působí různou intenzitou a směrem. Jejich působení na vědomí a chování ovlivňuje výsledné jednání každého jedince. Ve většině případů je příčinou jejího vzniku kombinace dvou a více výše uvedených faktorů. Jen výjimečně je příčinou vzniku kriminality dětí a mládeže pouze jeden z těchto faktorů. Toto poznání se neustále vyvíjí, mění a doplňuje. Vycházíme z toho, že trestný čin je výsledkem působení kombinace vlivů osobnosti a situace (Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005-2013). Neuspokojivé výsledky při odhalování skutečných příčin a souvislostí nevedou k pesimismu. Zjištění, jak sociálně patologické jevy vznikají a jak se rozvíjejí, jsou obrovským úkolem.

9.1 Vnitřní faktory způsobující kriminalitu

Osobnost pachatele tvoří celek biologických i duševních částí utvářených v podmínkách jeho společenského života. Osobnost je velmi rozmanitá a jedinečná. Kriminologie se snaží o rozčlenění pachatelů podle určitých kritérií a hledisek biologických, psychologických, sociologických do skupin, vytvoření charakteristiky a zařazení do typologií.

9.1.1 Biologické faktory

Člověk žije ve svém těle a jeho biologická podstata vytváří základ jeho bytí se všemi možnostmi, které lze rozvíjet nebo omezovat. Ale pouze v rozsahu vymezených fyzických možností jedince. Při rozvoji a vývoji člověka existují individuální a velmi nestejně hranice možností. Tělo se může správným či nesprávným zacházením vylepšovat či poškozovat. Má však své nepřekročitelné a neovlivnitelné hranice (Vágnerová, 2005).

Člověk se rodí s danými dispozicemi zděděnými po biologických předcích. Sady genu matky a otce vytvářejí základní genetickou výbavu nového jedince. V genech je zakódován vzhled, vlastnosti jedince, dispozice k chorobám. Geny však tvoří pouze 5% DNA, zbytek jsou tzv. spínače. Žádný gen se neprojevuje izolovaně, ale v rámci celého genotypu. (Vágnerová, 2005). Obecně lze říci, že genetická výbava tvoří předpoklady pro rozvoj určitých vlastností jedince a vlohy určují riziko vzniku odchylky. Čím je porucha rozvoje některé funkce závažnější, tím méně se dají upravit pozitivními vlivy prostředí (Vágnerová, 2005).

9.1.2 Psychologické faktory

Člověk reaguje spontánně na určité skutečné či domnělé podněty vnějšího světa. Reakce často není žádoucí a optimální. Výchovné a preventivní působení spočívá v tom, že se tyto spontánní reakce jedince socializují. Tedy upravují do sociálně přijatelných kvantitativních i kvalitativních rozměrů (Nakonečný, 1999). Lidé se liší podle svého základního vnitřního nastavení, míry závislosti na odměně nebo potřeby pozitivního hodnocení. Obecně platí, že člověk touží po pozitivním hodnocení ze strany svého okolí. Lidé mají tendenci naplňovat představy svého okolí. V průběhu vývoje si na základě mechanismu odměn a trestu vytváří vlastní představu o sobě a světě kolem sebe. Reagují na kladné i záporné podmínky a začleňují je do svého chování, jednání i do představ o sobě. Záleží na tom, které věci jsou posilovány a které omezovány a potlačovány. Ale i na tom, do jaké míry je osobnost jedince závislá na potřebě vnějšího regulování, kontrolování a ovlivňování (Vágnerová, 2005). Míra závislosti na odměně ovlivňuje i způsob preventivní práce s ohroženými jedinci (Marešová, 2004).

Lidé z oblasti delikventního prostředí se vyznačují zvýšenou potřebou silných podnětů a nových zážitků. Pokud podněty neuspokojují v běžném životě, hledají naplnění v oblasti sociality či antisocialisty. Jsou lhostejní a apatičtí k nebezpečí i ohrožení. Největším nepřítelem je pro ně nuda. Ve svých zájmech jsou nestálí a přelétaví. Nejsou schopni pozitivní tvořivosti, obracejí svou pozornost do oblasti negace, destrukce, úniku do virtuálního světa či do světa drogou pozměněného vnímání. Preventivní práce pak získává podobu naplňování volného času pro-sociálně nebo neutrálně laděnými aktivitami (Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005-2013).

Psychologické zdroje kriminálního chování specifikuje Čírtková:

9.1.2.1 Kriminalita jako důsledek impulsivního životního stylu.

Impulsivní osobnost se zpravidla utváří souhrou dispozic a prostředí. Jestliže dítě vyrůstá v prostředí, kde panuje nedostatek náklonnosti, pozornosti a nedůsledná výchova ze strany rodičů, neosvojí si tradiční hodnoty, návyky a sebekontrolu při uspokojování vlastních potřeb. Odmítá školu, práci a pohrdá policií.

9.1.2.2 Kriminalita jako instrumentální chování.

Kriminálního jednání se dopouští i lidé s přiměřenou, nebo dokonce velmi přísnou výchovou, kteří si osvojili normy společnosti, netrpí nedostatkem sebeovládání

a nepodléhají tlaku okamžitého uspokojení potřeb. Kriminální jednání jim slouží jako prostředek k dosažení osobního cíle. Jestliže nemůže dosáhnout vytouženého cíle poctivým způsobem, nastupuje velké pokušení získat jej nečestným nebo kriminálním jednáním. S touto kriminalitou se můžeme setkat i u jedinců vzdělaných, s dobrým sociálním postavením, z dobrého rodinného prostředí. Výskyt kriminality souvisí s atraktivností žádaného cíle, čím je cíl důležitější, tím pravděpodobnější je nečestné, podvodné či přímo kriminální jednání.

9.1.2.3 Kriminalita jako důsledek ovlivňování skupinou.

Jde o kriminální chování, které není z pohledu jednotlivce výsledkem spontánní, svobodné volby, nýbrž vyplývá ze sociálního tlaku členské skupiny a je podněcováno obavami či strachem jedince z nepřímých důsledků v případě, že by odmítl vyhovět. U dětí a mladistvých mívá často podobu zkoušky odvahy nebo přijímacího rituálu při získávání plnohodnotného členství ve skupině. Kriminalita jako důsledek přizpůsobování se skupině není vázána pouze na kriminálně orientované primární skupiny - party. Jsou známy případy, kdy se mechanismus nátlaku k podvodným, nekorektním až kriminálním aktivitám uplatňuje i v sekundárních skupinách, např. firmách, hospodářských podnicích.

9.1.2.4 Kriminalita jako důsledek nezvládnutí stresu.

Pachatel není schopen danou situaci zvládnout anebo vyřešit svůj osobní problém, neboť se to v předcházejícím vývoji nenaučil. Nejčastěji se jedná o situaci či problém v oblasti mezilidských vztahů. Nemá příležitost pro sociální učení, nemůže napodobovat obvyklé způsoby navazování komunikace, udržování zájmu o svou osobu, prosazování se mezi druhými a získávání jejich náklonnosti. Místo reálných zkušeností přebírá modely řešení konfliktů prezentované v médiích, kde je problém řešen násilným způsobem. (Čírtková, Policejní psychologie, 2004, stránky 173-176).

Vyhodnocením kriminologické analýzy jsem zjistila, že poměrně malá skupina pachatelů páchá většinu kriminálních činů. Nejtěžší násilné delikty a to 73 % loupeží, 75 % znásilnění, 65 % těžkých ublížení na zdraví spáchalo 7,5 % mladistvých pachatelů. Proti této menšině stojí většina pachatelů tedy 82,5 %, na kterou připadá zbytek trestných činů. Můžeme tedy rozlišit kriminální chování chronické a epizodické. U většiny pachatelů se delikventní chování koncentruje do dospívání. U menšiny odpovědné za závažné zločiny se objevují konflikty s morálkou i zákonem v různých vývojových stádiích. Pachatelé

začínají velmi brzy a utvářejí tak celoživotní cestu. Obě skupiny se odlišují věkem, ve kterém se objevují i mizí projevy kriminálního chování i závažností a nárůstem problémů (Čírtková, Forenzní psychologie, 2000). Pachatelé, kteří byli v období dospívání odsouzeni více než jedenkrát, přestože jim nebyl uložen trest odnětí svobody, se zvýšil jejich podíl ve skupině dospělých odsouzených na 31%. U pachatelů, kteří byli v dětství i dospívání častěji evidováni a postihováni pro trestnou činnost, se zvýšil podíl ve skupině dospělých odsouzených až na 60% (Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005-2013).

Dva typy pachatelů:

Chronický pachatel, recidivista - kriminálník Life-Course-Persistent-Offend. Již od dětství má jedinec těžko ovladatelné chování. Běžné výchovné postupy - tresty a pochvaly na něj nezabírají. Objevuje se problematické chování, afekty vzteku, vzdorovitosti, destrukce. K prvním prohřeškům a kontaktům s místy oficiální kontroly (policie, OSPOD) dochází zpravidla již ve věku 6 až 12 let. Okolo 12 let se již objevují závažné násilné delikty. Agresivita se rychle stupňuje mezi 16. – 18. rokem je jedinec plně kriminální. Dopouští se majetkové a násilné kriminality v oblasti latentní - nezjištěné kriminality. Pouze ty nejzávažnější činy jako loupeže, těžká ublížení na zdraví, únosy, znásilnění přivedou pachatele před orgány činné v trestním řízení. Kriminální chování však přetrvává i v dospělosti, z pachatele se stává kriminálník.

Mladistvý delikvent Adolescence-Limited-Perpetrator začíná s protiprávními činy mezi 11. a 13. rokem věku. Do té doby byl jeho vývoj nenápadný, nemá nevhodné projevy v dětství. V době pubertě se stává těžko ovladatelným, nerespektuje sociální ani právní normy. Objevuje se typický obraz delikvence mladistvých a to krádeže v obchodech, poškozování cizí věci, výtržnictví. Dopouští se především příležitostné kriminality, spojené s protestem proti rodičům a dospělým. Důležitý je situační a skupinový faktor. Jednotlivé incidenty zůstávají ve stejném rozmezí. Kolem 18. - 21. roku věku obvykle dochází k poklesu a úplnému vymizení kriminálního chování. V dospělosti končí problematické jednání úplně. Mladiství si osvojili nenásilného chování i prosazování. Dostatečný hodnotový žebříček jim umožní zařadit se do společnosti, mají velkou šanci na nápravu, stávají se konformními. Mladiství delikventi nejsou rizikovou skupinou. Předpokládá to použití účinných sankcí a postupů nápravy, a to justicí specializovanou na mládež“ (Čírtková, Forenzní psychologie, 2000, stránky 173-176).

9.2 Vnější faktory způsobující kriminalitu

Člověk se nerodí do vzduchoprázdna, je tvor společenský. Celý život je jedinec ovlivňován nejrůznějšími sociálními skupinami, je pozitivně formován či negativně deformován. Začleňuje se do vztahů a vazeb. Poznání sociálního prostředí, v němž žil jedinec dříve i toho, které jej ovlivňuje nyní. A možnost pozitivní změny v tomto prostředí je pak hlavní pro úspěšnou preventivní práci s ohroženými jedinci (Večerka, Cejp, Havrda, & Scheinost, 2007).

9.2.1 Společenský vliv

Mladý jedinec se v procesu socializace a sociálního dozrání postupně seznamuje s hodnotami a normami společenského života. Tvoří a přehodnocuje své jednání podle vlastních zájmů, hodnot a postojů (Marešová, Cejp, Karban, Martinková, & Vlach, 2009). Individuálnost vede k tomu, že stejné podmínky nepůsobí na každého stejně. Každý člověk jinak vnímá, jinak jedná a jinak si vybírá. Vliv negativních jevů, které mohou způsobit kriminalitu, není u každého jedince stejný. V životě společnosti existují faktory, které usnadňují a podporují páchaní trestné činnosti.

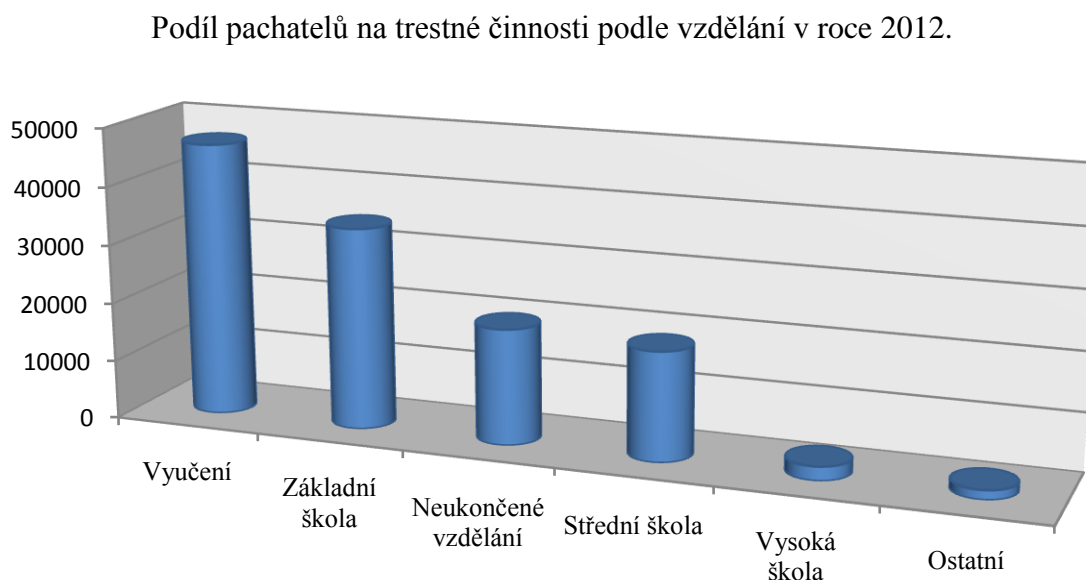
Sdělovací prostředky jsou nástrojem veřejné kontroly, mají obrovský vliv na veřejné mínění, jeho ovlivňování i tvorbu životních hodnot, mohou zdůrazňovat daný životní styl. Také odhalovat protisociální aktivity všech existujících společenských struktur i jednotlivců. A veřejnost má být o všem negativním informována a má mít kontrolu při řešení odhalených případů až ke konečnému vyřešení problému (Vesecká & Chromý, 2009). Média však mohou mít i negativní roli. Problematika kriminality spojená s napětím a dramatičností láká a zvyšuje sledovanost. Chybou je zobrazení násilí bez dostatečného odstupu. Také přesný a podrobný popis provedených činů vede k napodobení a vyzkoušení. Při častém sledování televizního násilí může dojít k přijetím agresivního chování a postojů a tím i možnému vzniku kriminality.

Do oblasti kultury a společenského vlivu zahrnujeme rovněž vědecké poznání. Pokud kriminalitu vědecky analyzujeme, za pomoci nejnovějších poznatků a výzkumů, pak i opatření proti ní budou promyšlená, cílená a účinná. Velmi důležitým se stává vědeckotechnický vývoj hlavně v oblasti situační prevence, kdy využitím nejnovějších technických a technologických poznatků můžeme docílit maximální ochrany osob i majetku.

9.2.2 Výchova

Za hlavní příčiny a podmínky kriminality v sociální oblasti jsou považovány rodina a škola. Rodina utváří osobnost a pomáhá jejímu zrání. V rodině se formuje hodnotový žebříček, postupy základních životních činností, emocionální přijetí a pocity životní jistoty, seberealizace, vztah k sobě samému i ostatním lidem. Ve škole si mladý člověk osvojuje návyky, vědomosti, pravidla a dovednosti nezbytné pro život. Je veden k přijetí hodnot a norem, které uznává společnost. Tyto procesy probíhají vždy v určitém konkrétním rámci, který jim dává průběh a obsah. Obecně platí, že čím vyšší dosažené vzdělání, tím nižší počet spáchaných trestných činů.

Graf 6. Podíl pachatelů na trestné činnosti podle vzdělání v roce 2012.

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

Rodina ani škola neplní v současné době řadu důležitých tradičních i výchovných funkcí (Marková, 2008). Nejsou vytvářeny možnosti pro hodnotné, smysluplné a dostatečné využití volného času všech věkových kategorií a sociálních skupin. Výchovný systém nezaplňuje prostor ve volném čase dětí a to kulturními, sportovními a společenskými aktivitami. Poskytované aktivity jsou mnohdy pro rodiny s nižšími příjmy či více dětmi nedostupné. Z nedostatku jiných, hodnotnějších příležitostí a nudy vznikají nežádoucí aktivity. Někteří dominantní jedinci určují styl a ostatní mladí lidé je slepě napodobují, jen

aby se nelišili. Důsledkem tohoto životního stylu se u velké části populace vytváří celoživotní závislost na požívání návykových látek a s tímto jevem často spojena kriminalita.

9.2.2.1 Rodina

Rodina má dítěti poskytovat základní životní potřeby, bezpečí, porozumění a pomoc. Hlavní funkcí rodiny jako správně fungujícího celku je úroveň a typ výchovy. Současná rodina zastává rozdílné výchovné přístupy. Jedním přístupem k výchově je nadměrná autoritativnost, dominantnost rodičů, perfekcionalismus, přehnaná pečlivost a druhým přístupem je nedůslednost, nedostatečný kontakt, kontrola a snížený zájem o dítě. Výchovu určuje sociální postavení rodiny, povahové vlastnosti rodičů, vzájemný vztah rodičů a dětí. Nefunkční rodina, špatná komunikace a hledání sociální identity jsou nejdůležitějších příčiny vzniku delikvence a kriminality (Chmelík, 1995).

Základní kriminogenní faktory v rodině:

1. Rozvrácená rodina.
2. Kriminalita členů rodiny.
3. Závislost rodičů na návykových látkách.
4. Nepřiměřená výchova dítěte, přehnaná tvrdost nebo naopak shovívavost.
5. Lhostejnost rodičů k chování dítěte ve škole, k jeho prospěchu, ke způsobu trávení volného času.
6. Pobyť dítěte v dětském domově.
7. Pracovní angažovanost rodičů v podnikatelských, společenských a jiných aktivitách.
A upřednostňování, preferování těchto aktivit před výchovou dětí (Chmelík, 1995).

Z těchto důvodů zvláště dospívající překračující hranice sociálně přijatelného chování mnohdy začíná s přestupky, které mohou přerůst v kriminální chování.

9.2.2.2 Škola

Škola má vedle rodiny největší vliv na utváření osobnosti jedince. Vytváří základní výukové, myšlenkové a citové hodnoty. Zajišťuje rozvoj sociability, sociální inteligence, tvořivosti, empatie, tolerance a nezávislosti myšlení i jednání, vede děti ke spolupráci s jinými lidmi. Pro dítě znamená vstup do školy mnoho změn. Od rodinných vazeb přechází k rozmanitým sociálním kontaktům. Individuální rytmus a stereotyp je nuceno přizpůsobit společným pravidlům a normám. Dítě se učí sebehodnocení, vnímání

a posuzování sebe i výsledků své činnosti s ohledem na zadaná kritéria. Vznikají vztahy se spolužáky. Vytváří skupiny, v rámci níž používají svůj zvláštní jazyk, rituály a zvyklosti. Mohou být zárodkem part. Vztah žáka ke škole je dán především prostředím školy a osobností učitele. Podmínkou úspěchu je spolupráce rodiny a školy.

9.2.2.3 *Vrstevníci*

Skupiny mládeže, kamarádi, vrstevníci mají obrovský vliv na jednání a to jak v pozitivním, tak i negativním směru (Sak, 2000). Vliv vrstevnických skupin part, ovlivňuje jedince v období dospívání, kdy se odpoutává od rodiny a autorit. Příslušnost k určité partě či společenství je přirozenou potřebou jedince. Umožňuje osamostatňování a odpoutávání se od rodiny, řešení různých problémů a sdílení společných zážitků (Marková, 2008). Mladý člověk snadno podlehne negativnímu vlivu silnější osobnosti, která toto společenství řídí a rychle přijme ideologii skupiny. V partě se cítí být neohrožený a silný, vyhledává zde kladné přijetí od svých vrstevníků (Matoušek, 1996). Sebehodnocení adolescenta není příliš vysoké a úroveň výrazně závisí na akceptování vrstevnickou skupinou (Marková, 2008). Problém nastává v okamžiku, kdy tato parta vystupuje protispolečensky, agresivně, začne páchat trestnou činnost. Určujícími kriminogenními faktory jsou tedy silná vůdčí osobnost party, anonymita a agresivnost party při prosazování své ideologie a ztotožnění se s názorem a postojem party a jejího vůdce (Chmelík, 1995). Na páchání trestné činnosti má samozřejmě vliv i alkohol a drogy, pod jejichž vlivem je snadnější spáchání protispolečenského činu (Matoušek & Matoušková, 2011).

10 PREVENCE

Prevence kriminality zahrnuje aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromými subjekty k předcházení, zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a snižování obav z ní. Opatření omezující kriminogenní příležitosti, působí na potenciální pachatele a oběti. Principy prevence se opírají o psychologické, pedagogické, sociologické metody, ale i o metody politiky, reklamy a marketingu (Zapletal, 2000). Cílem prevence v obecném pojetí je zamezení vzniku nežádoucího jevu, ke kterému se vztahuje a následná minimalizace tohoto jevu, pokud nastal (Laucký, 2004). Systém prevence kriminality vychází toho, na které cílové skupiny se orientuje. Sociální a situační postupy při preventivních opatřeních se doplňují s postupy primární, sekundární a terciární prevenci. Primární a sociální prevence spadá do působnosti rodiny, obce a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Sekundární a terciární prevence je s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit záležitostí resortu Ministerstva práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví, ve specifické části populace působí i Ministerstvo obrany. Odpovědnost za situační prevenci nesou především občané a obce. Je řešena na místní úrovni a v rámci vymezených kompetencí i Policií České republiky, řízenou Ministerstvem vnitra.

10.1 Sociální prevence

Ovlivňuje proces socializace a sociální integrace jedince. Zaměřuje se na ovlivnění nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou klíčové při páchání trestné činnosti. Úkolem sociální prevence není sociálně patologické jevy vymýtit, ale kontrolovat, regulovat, pokusit se zamezit jejich vzniku a předcházet jejich rozšíření do dosud nezasažených vrstev společnosti. Je zaměřena na jedince s antisociálním chováním, na jeho rodinné zázemí, vztahy ve škole, v komunitě, orientuje se na jeho vztahy v zaměstnání, v místě bydliště. Zvláště vhodné jsou preventivní programy sociální prevence orientované na rodinu, protože ta vývoj dítěte ovlivňuje nejvíce. Sociální prevence v rámci sociální politiky státu klade důraz na rodinnou a bytovou politiku.

Primární prevence sociální je zaměřována na výchovné, vzdělávací osvětové a poradenské aktivity pozitivně ovlivňující mládež a jejich životní podmínky.

Sekundární prevence sociální je zaměřována na včasnou identifikaci možných pachatelů s cílem dosáhnout včasné intervence dříve, než dojde ke skutečnému spáchání trestného

činu. Předcházejí sociálně patologickým jevům, drogovým závislostem, záškoláctví, gamblerství, vandalismu, etnickým konfliktů a extremismu. Informační, poradenské a vzdělávací aktivity v oblasti sociální péče se provádí prostřednictvím poraden, linek důvěry, sociálních kurátorů, školních výchovných poradců a protidrogových koordinátorů.

Terciární prevence sociální je zaměřována na ukládání a výkon trestů a ochranných opatření, informační, organizační, poradenské a sociální opatření motivovaných jednotlivců k jejich rehabilitaci a nové integraci do společnosti.

10.2 Situační prevence

Je zaměřena na omezení kriminogenních situací a příležitostí k páčání trestné činnosti. Základem je důkladné zmapování prostředí. Některé druhy kriminality se objevují v dané době, na daných místech, za daných okolností. Opatření režimové, fyzické a technické ochrany se snaží minimalizovat podmínky vhodné pro páčání trestné činnosti. Úspěšnost situační prevence je vysoká, nejefektivněji působí při omezování majetkové trestné činnosti. Je však podmíněna správnou volbou opatření a vhodně vynaloženými finančními i personálními prostředky. Nejčastěji se využívají úpravy okolí domů i společného prostranství, umístění veřejného osvětlení, průmyslové televize a kamery. Ztížení podmínek pro vloupání užitím zámků a mříží a dalších mechanických zábranných systémů. Zřizují se také občanské nebo sousedské hlídky.

Primární prevence situační je zaměřována na zlepšení bezpečnostní situace na území celého státu, a to prostřednictvím informačních, organizačních, ekonomických a technických opatření.

Sekundární prevence situační je zaměřována na zlepšení bezpečnostní situace v exponovaných oblastech větších měst, sídlištích, nádražích.

Terciární prevence situační je zaměřována na zlepšení bezpečnostní situace v místech postižených vysokou kriminalitou.

10.3 Viktimologická prevence

Je zaměřena na oběti trestných činů. Je založena na koncepci bezpečného chování a psychické připravenosti kriminalitou ohrožených osob. Jedná se o skupinové nebo individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství. Trénují se strategie obrany, učí se technické postupy ochrany před trestnou činností. Využívají se metody sociální

i situační prevence, a to podle míry ohrožení na primární, sekundární i terciární úrovni. Primární prevence viktimmnosti je zaměřena na zvyšování pocitu větší odpovědnosti mládeže za vlastní jednání a informování mládeže o způsobech zajištění osobní bezpečnosti, osvětou ve školách, v médiích. Velmi důležitá je forma sdělení, jelikož mládež v určitém věku je velmi citlivá na příkazy a povely a pokud jí je způsob podání nesympatický, ignoruje jej. Sekundární prevence viktimmnosti je zaměřena na informování a výcvik sociálních skupin i jednotlivců ohrožených viktimizací. Terciární prevence viktimmnosti je zaměřena na informovanosti a výcviku mládeže s cílem zabránit jejich opakované viktimizaci, rehabilitaci těch mladých jedinců, kteří se již stali obětí trestné činnosti, zajišťování právní ochrany osob, které trestnou činností proti dětem a mládeži oznámí nebo překazí (Zoubková, 2002).

10.4 Primární prevence

Výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené zejména na nejširší veřejnost. Děti a mladiství, kteří nejsou zasaženi negativními jevy, zasluhují zvláštní pozornost. Pozitivním ovlivňováním, správným využíváním volného času, možnosti sportovního, kulturního a společenského vyžití se dosáhne velmi dobrých preventivních výsledků. Primární prevenci zajišťují rodiny, školy a občanské či náboženské společenství.

10.5 Sekundární prevence

Zabývá se rizikovými jedinci a skupiny osob, u nichž je velké nebezpečí a pravděpodobnost, že se stanou pachatelé či oběťmi trestné činnosti. Zaměřuje se na členy rodin s nízkou sociální úrovní, na děti a mladistvé trávící svůj čas bez dozoru a smysluplné náplně na ulici, na skupiny vyznačující se negativistickým a agresivním přístupem k okolí.

10.6 Terciální prevence

Je prevence následná, spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob. Pracovní uplatnění, rekvalifikace, sociální a rodinné poradenství, pomoc při získávání bydlení. Cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí. Snaží se předcházet recidivě a prohlubování sociální dezintegrace lidí, kteří již vykazují poruchy sociálních procesů a sociálních institutů. Zvláštní důraz je přitom kladen na předcházení recidivy trestné činnosti.

11 STATISTIKA

Policejní statistiky Ministerstva vnitra České republiky evidují údaje o zjištěné kriminalitě. A to zjištěné a registrované trestné činy a osoby, které trestné činy spáchaly, tedy pachatelé. Trestné činy se vykazují podle místa spáchání. Jednotlivé trestné činy se zařazují do skupin majetková, násilná, mravnostní, hospodářská, zbývající a ostatní kriminalita.

Justiční statistiky Ministerstva spravedlnosti České republiky zahrnují statistiku státních zastupitelství a soudů. Obsahují údaje o známých pachatelích, a to i pachatelů, u nichž došlo k odložení věci před začátkem trestního stíhání, z důvodu amnestie, nepříčetnosti či nedostatku věku, obžalovaných a pravomocně odsouzených osob. Vedle počtu osob je evidován i počet trestných činů. Statistiky evidují způsoby vyřízení věci a strukturu uložených trestů a ochranných opatření.

O sociologické kriminalitě se získávají informace z nejrůznějších zdrojů, těmi jsou výzkumné studie, informace ze škol, zdravotnických zařízení, organizací poskytujících psychosociální služby.

Při zpracovávání následujících tabulek a grafů jsem vycházela ze statistických údajů Policie České republiky. Vypracovala jsem přehledy spáchané trestné činnosti podle jednotlivých typů kriminality. Statistickým srovnáním jsem zjistila, že se celková kriminalita v České republice od roku 1989 se zvýšila z 120 768 trestných činů až na 426 626 trestných činů v roce 1999, vzrostla o 254%, 3,5 krát. Postupně docházelo ke snižování celkové kriminality, na současný stav kdy v roce 2012 činila 304 528 trestných činů. V celkové kriminalitě je trestná činnost mládeže zastoupena 5 - 10%. V trestné činnosti mládeže byl nejvyšší počet zaznamenán v roce 1996, kdy kriminalita dosáhla 34 778 trestných činů. Z toho 12 059 trestných činů spáchaly děti a 22 719 trestných činů mladiství. Po roce 1989 kriminalita mladistvých vzrostla o 166 %, 2,7 krát a kriminalita dětí vzrostla o 250%, 3,5 krát. Na začátku tisíciletí nastal obrat k lepšímu, počet trestných činů se nejen zastavit, ale došlo i pozvolnému poklesu trestné činnosti. Tento trend i nadále pokračuje a trestná činnost mládeže poklesla v roce 2012 až na 5 963 trestných činů, z toho bylo 1 473 trestných činů dětí a 4 713 trestných činů mladistvých. Ve srovnání s trestnou činností mládeže v roce 1989 kdy činila 13 993, nabývá tento stav roce 2012 dokonce jen poloviční hodnoty. Doufejme, že další příznivý vývoj negativně neovlivní ekonomická, politická a společenská situace v České republice i ve světě.

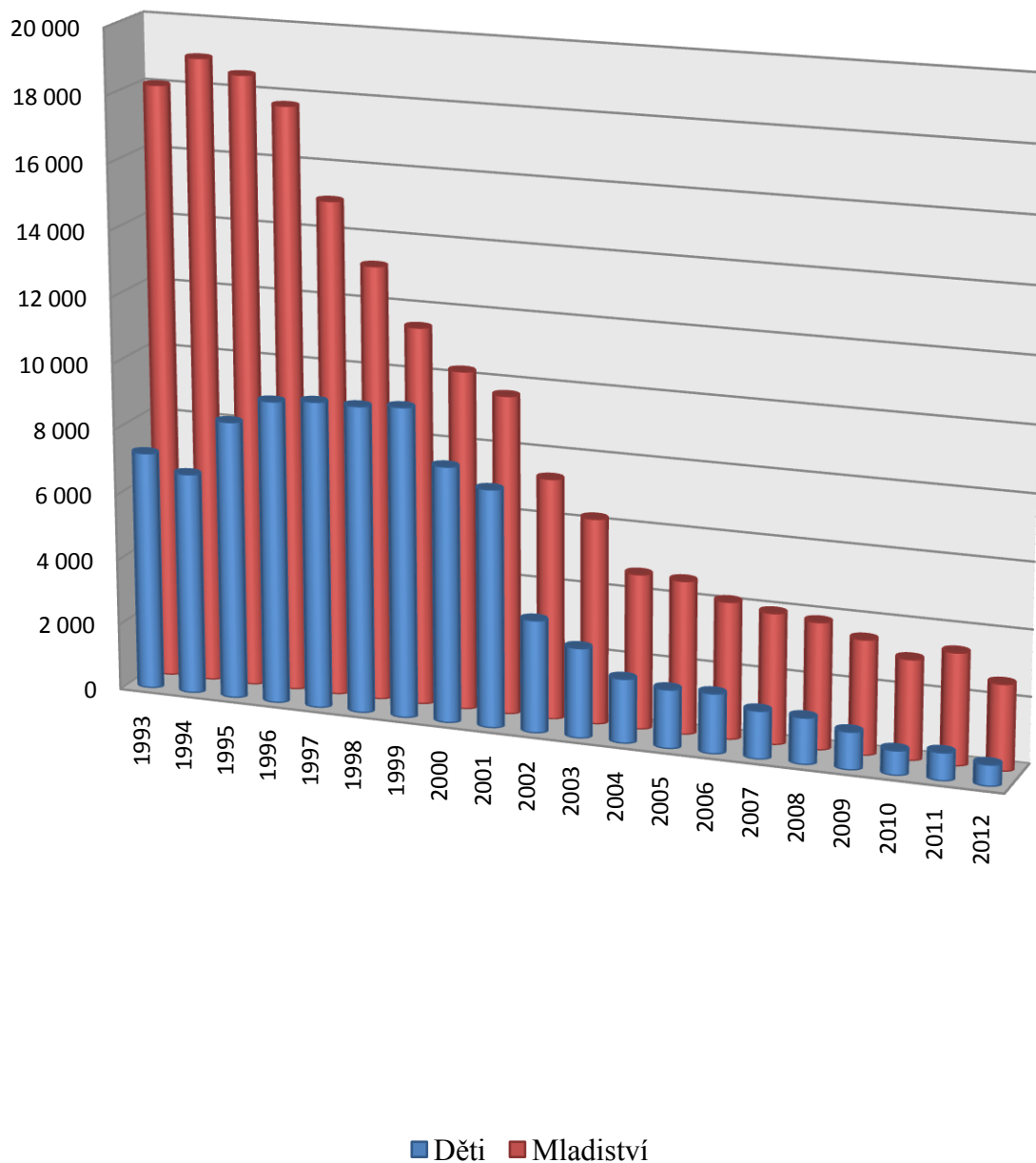
3. Majetková trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.

Rok	Majetková trestná činnost celkem	Majetková trestná činnost dětí	Majetková trestná činnost mladistvých
1993	327 183	7 256	18 037
1994	300 352	6 743	18 926
1995	289 002	8 460	18 520
1996	301 727	9 207	17 703
1997	304 039	9 320	14 992
1998	314 249	9 312	13 165
1999	306 351	9 409	11 450
2000	284 295	7 762	10 260
2001	255 897	7 214	9 650
2002	256 308	3 419	7 294
2003	253 372	2 731	6 229
2004	243 808	1 953	4 701
2005	229 279	1 786	4 643
2006	221 707	1 820	4 159
2007	228 266	1 457	3 966
2008	219 347	1 409	3 844
2009	212 168	1 145	3 472
2010	203 717	748	3 033
2011	203 675	848	3 383
2012	194 970	649	2 605

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

Graf 7. Majetková trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.

Majetková trestná činnost dětí a mladistvých.

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013)

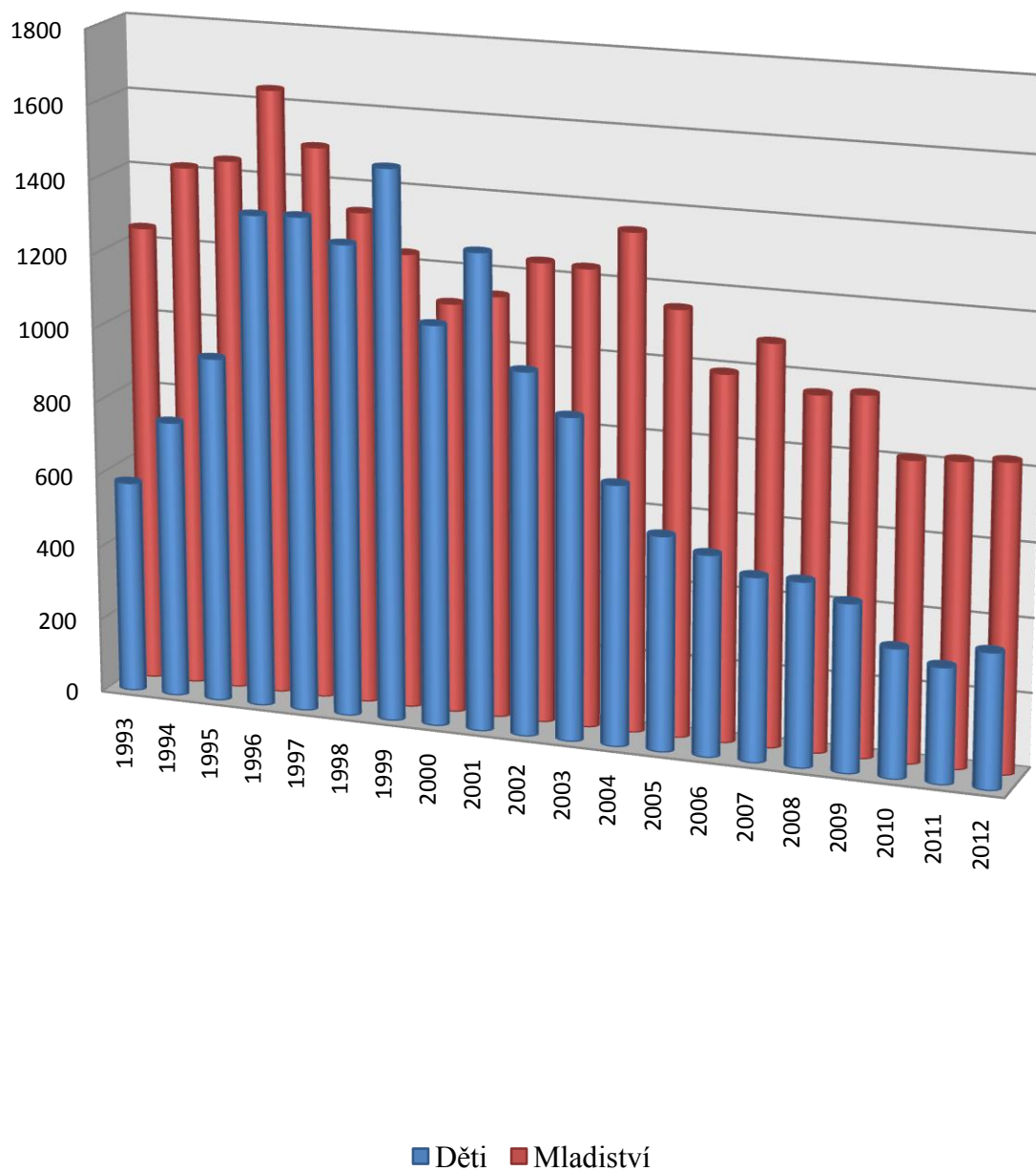
Tab. 4. Násilná trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.

Rok	Násilná trestná činnost celkem	Násilná trestná činnost dětí	Násilná trestná činnost mladistvých
1993	19 820	577	1 243
1994	20 177	754	1 416
1995	21 712	939	1 443
1996	22 825	1 334	1 640
1997	23 223	1 339	1 497
1998	23 464	1 276	1 334
1999	23 228	1 486	1 233
2000	21 996	1 083	1 111
2001	21 709	1 285	1 141
2002	23 555	982	1 241
2003	22 358	873	1 235
2004	23 579	705	1 341
2005	21 684	581	1 149
2006	19 171	544	990
2007	19 551	498	1 082
2008	17 875	499	958
2009	16 887	455	969
2010	13 104	349	810
2011	14 183	313	819
2012	18 357	366	829

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

Graf 8. Násilná trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.

Násilná trestná činnost dětí a mladistvých

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

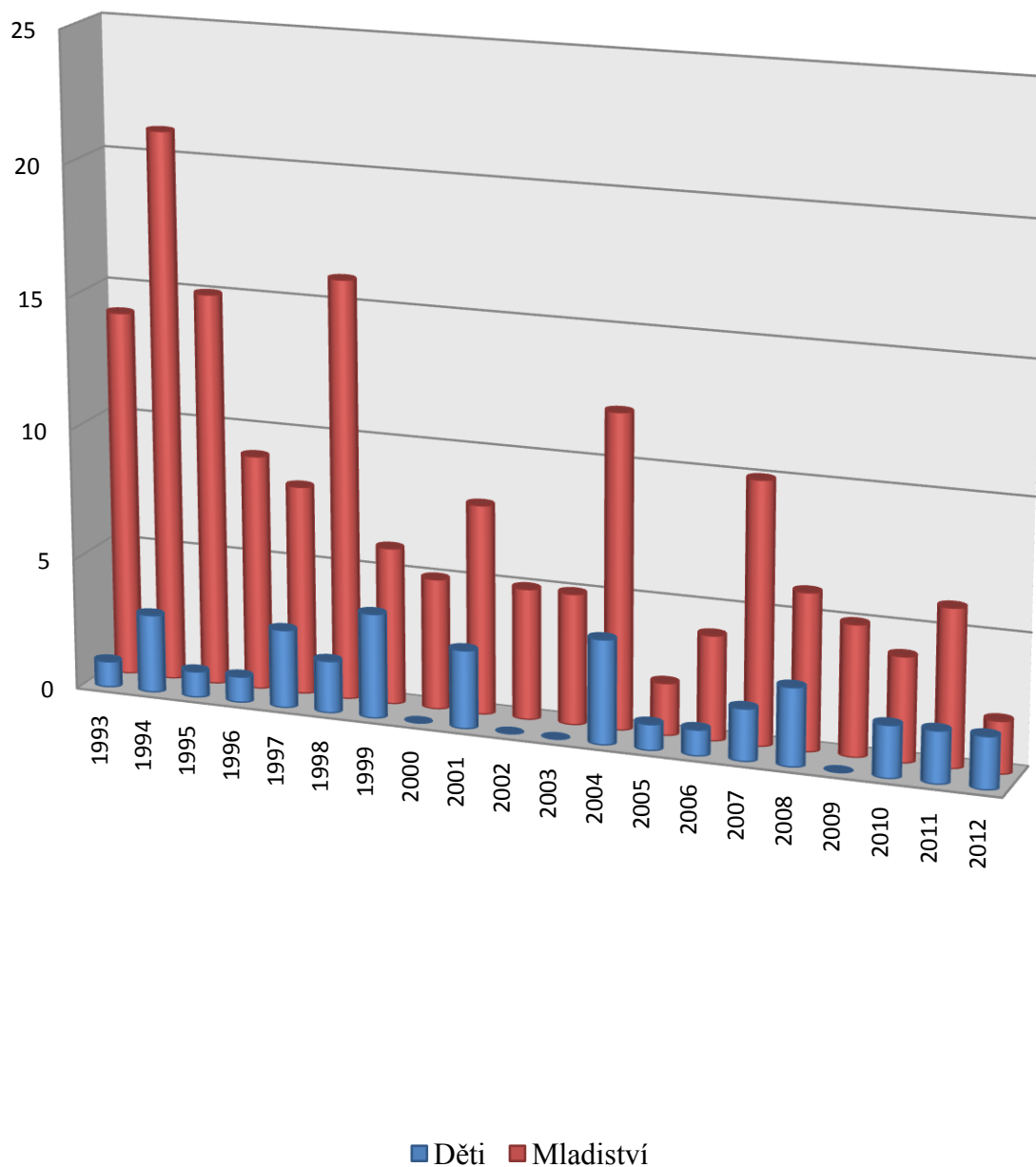
Tab. 5. Vraždy spáchané dětmi a mladistvými v letech 1993-2012.

Rok	Celkový počet vražd	Vraždy spáchané dětmi	Vraždy spáchané mladistvými
1993	278	1	14
1995	277	1	15
1996	267	1	9
1997	291	3	8
1998	313	2	16
1999	265	4	6
2000	279	0	5
2001	234	3	8
2002	234	0	5
2003	232	0	5
2004	227	4	12
2005	186	1	2
2006	231	1	4
2007	196	2	10
2008	202	3	6
2009	181	0	5
2010	162	2	4
2011	160	2	6
2012	202	2	2

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

Graf 9. Vraždy spáchané dětmi a mladistvými v letech 1993-2012.

Vraždy spáchané dětmi a mladistvými

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

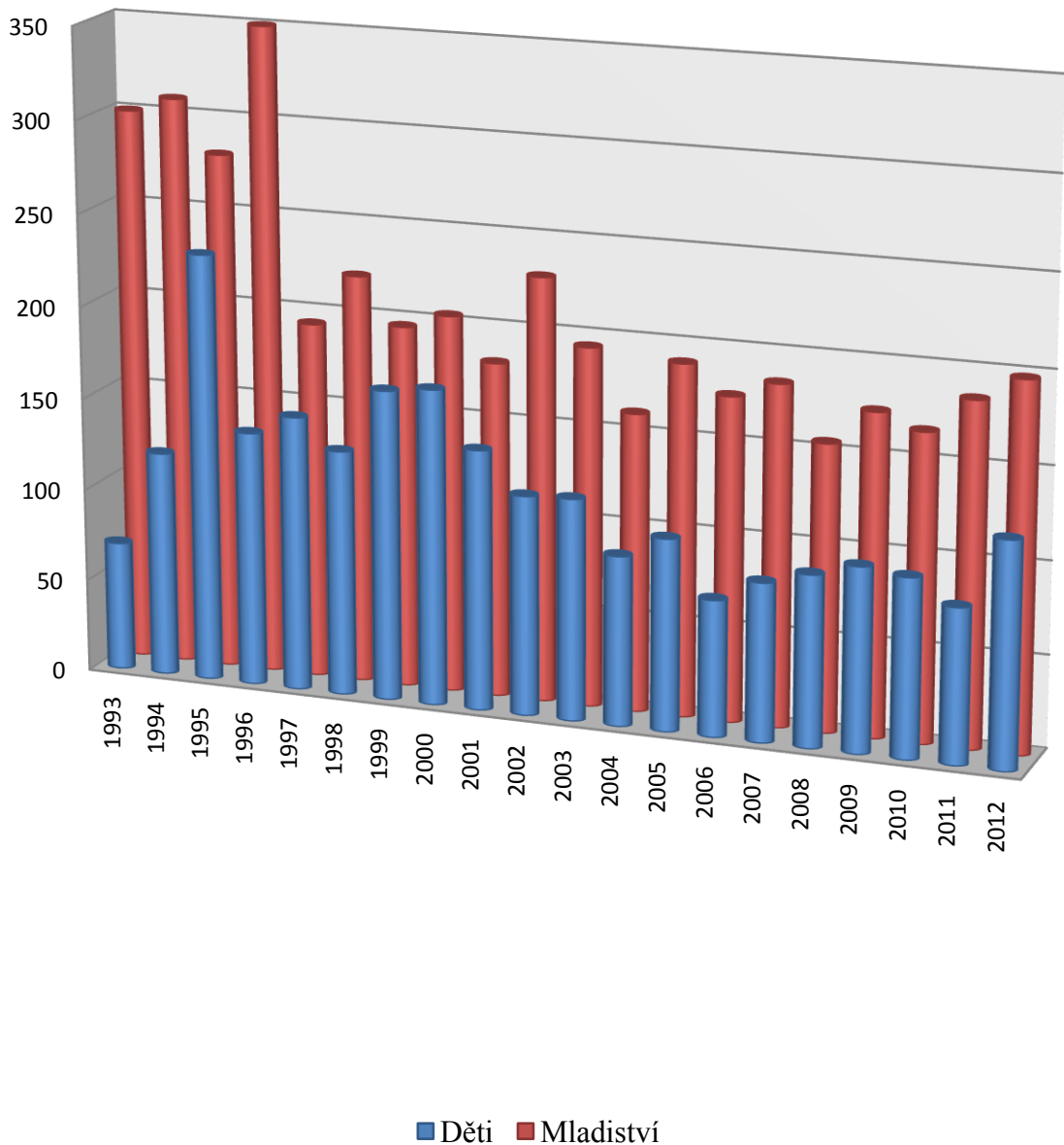
Tab. 6. Mravnostní trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.

Rok	Mravnostní trestná činnost celkem	Mravnostní trestná činnost dětí	Mravnostní trestná činnost mladistvých
1993	2 048	70	300
1994	2 240	122	308
1995	2 457	232	280
1996	2 484	138	350
1997	2 000	149	193
1998	2 771	133	221
1999	2 239	168	196
2000	1 856	171	204
2001	1 955	141	181
2002	2 046	119	229
2003	1 898	120	194
2004	1 909	92	161
2005	1 849	104	190
2006	1 615	74	175
2007	1 689	86	184
2008	1 680	93	155
2009	1 158	100	174
2010	1 388	97	166
2011	1 185	84	185
2012	1 981	122	198

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

Graf 10. Mravnostní trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.

Mravnostní trestná činnost dětí a mladistvých.

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

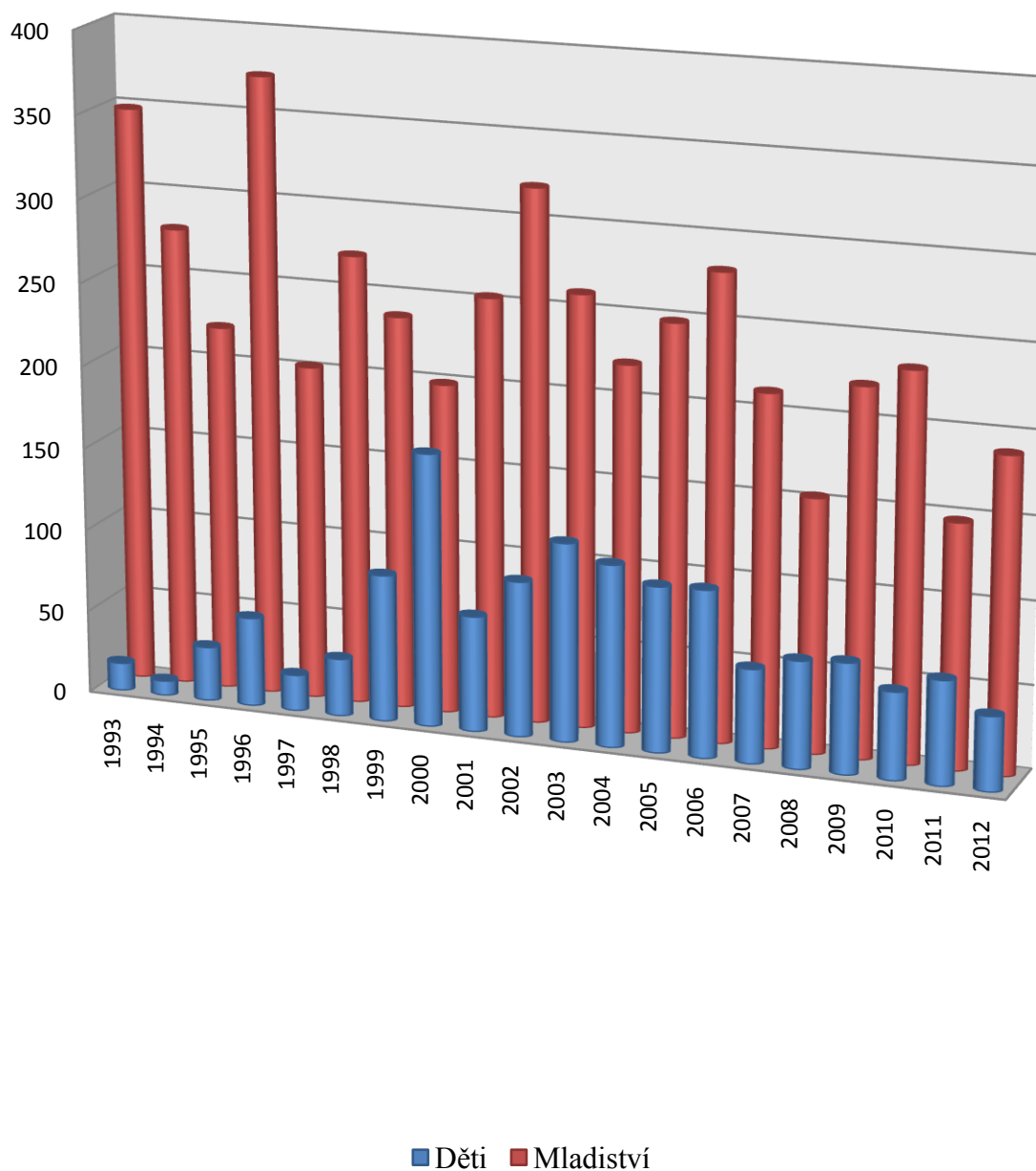
Tab. 7. Hospodářská trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.

Rok	Hospodářská trestná činnost celkem	Hospodářská trestná činnost dětí	Hospodářská trestná činnost mladistvých
1993	18 431	17	348
1994	18 440	9	278
1995	25 431	33	221
1996	25 539	54	373
1997	30 156	22	202
1998	36 031	35	271
1999	42 907	89	237
2000	37 632	165	199
2001	35 262	70	253
2002	40 213	94	320
2003	31 451	120	260
2004	33 464	110	221
2005	43 882	100	248
2006	39 473	101	280
2007	37 981	57	212
2008	32 474	65	153
2009	29 774	67	221
2010	28 371	53	233
2011	28 216	63	147
2012	27 633	45	189

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

Graf 11. Hospodářská trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.

Hospodářská trestná činnost dětí a mladistvých

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

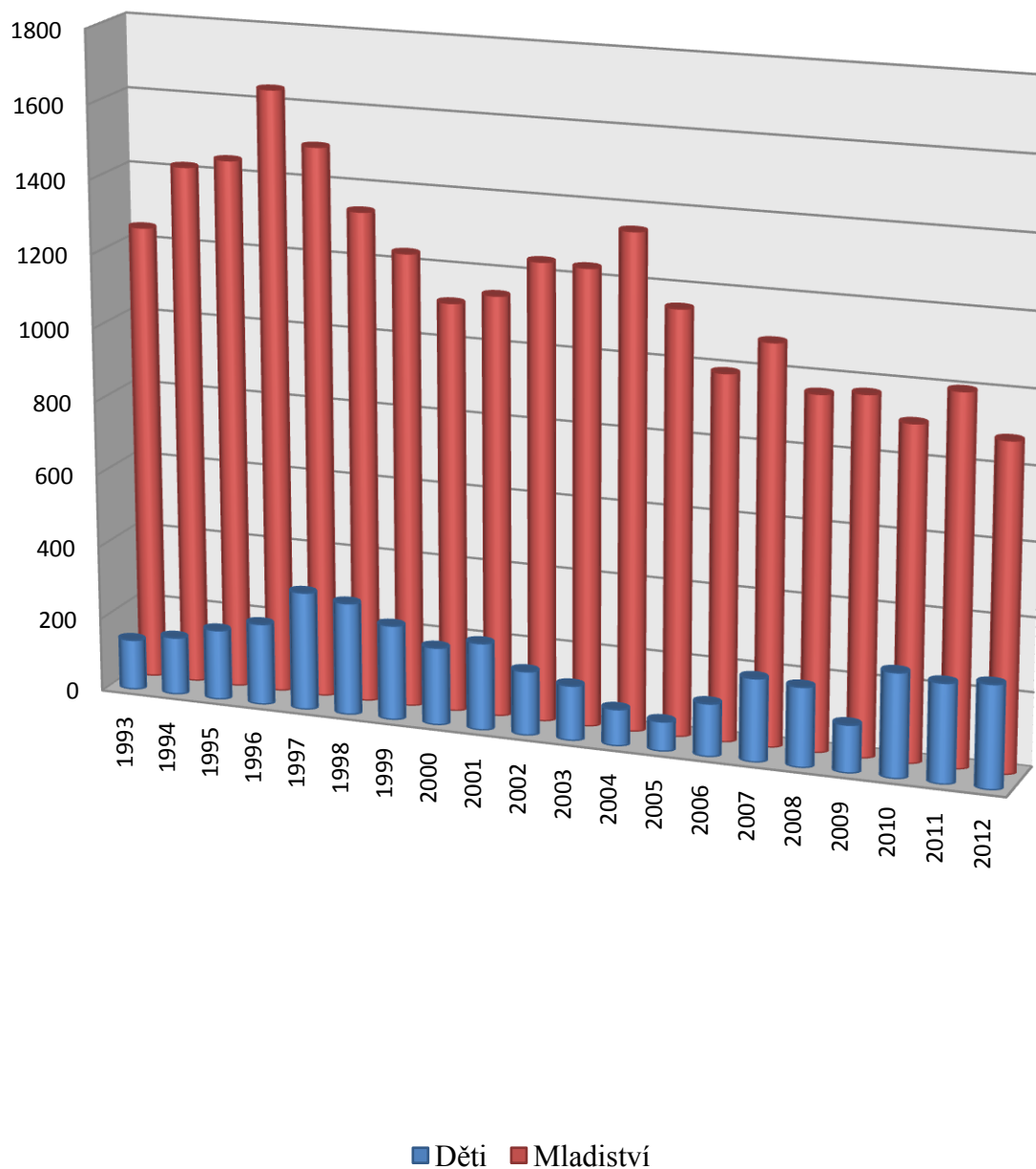
Tab. 8. Zbývající trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.

Rok	Zbývající trestná činnost celkem	Zbývající trestná činnost dětí	Zbývající trestná činnost mladistvých
1993	22 096	138	1 243
1994	18 867	158	1 416
1995	21 379	192	1 443
1996	22 720	223	1 640
1997	24 251	323	1 497
1998	24 415	307	1 334
1999	24 749	259	1 233
2000	23 031	212	1 111
2001	22 005	238	1 141
2002	25 328	175	1 241
2003	23 455	150	1 235
2004	24 039	100	1 341
2005	22 585	81	1 149
2006	33 541	144	990
2007	51 061	226	1 082
2008	53 524	217	958
2009	53 056	130	969
2010	35 960	284	904
2011	35 984	270	999
2012	34 434	281	883

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

Graf 12. Zbývající trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.

Zbývající trestná činnost dětí a mladistvých

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

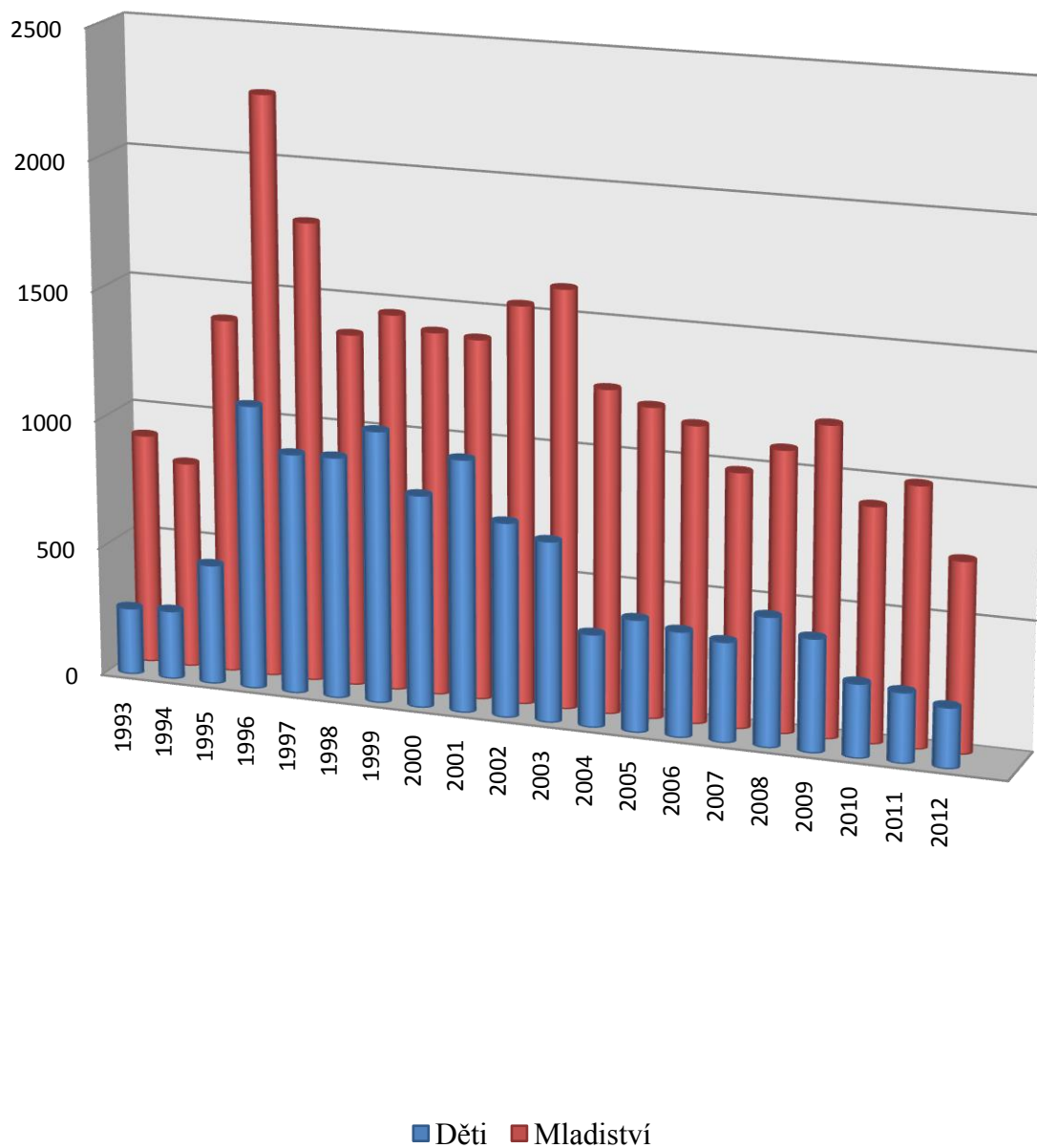
Tab. 9. Ostatní trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.

Rok	Ostatní trestná činnost celkem	Ostatní trestná činnost dětí	Ostatní trestná činnost mladistvých
1993	8 993	260	897
1994	9 354	267	803
1995	12 237	466	1 378
1996	15 443	1 103	2 253
1997	16 692	932	1 780
1998	21 358	936	1 366
1999	23 879	1 053	1 457
2000	19 842	823	1 404
2001	19 386	977	1 392
2002	22 364	752	1 535
2003	23 183	698	1 612
2004	23 894	359	1 249
2005	24 692	434	1 197
2006	20 878	407	1 143
2007	18 795	386	982
2008	18 861	500	1 083
2009	19 190	436	1 193
2010	25 437	284	904
2011	27 787	270	999
2012	27 140	232	733

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

Graf 13. Ostatní trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.

Ostatní trestná činnost dětí a mladistvých

Zpracováno podle údajů (Policie České republiky statistiky, 2013).

ZÁVĚR

Kriminalita je velmi závažné, již mnohokrát diskutované téma. Ve své bakalářské práci jsem vyslovila svůj názor na tento problém. Po přečtení mnoha knih, odborné literatury, článků a studiu všech dostupných materiálů jsem došla k názoru, že neexistuje jednoznačné stanovisko či východisko k celkové eliminaci tohoto problému. Kriminalitu ovlivňuje tolik specifických determinantů v čase, prostoru i společensky měnících se příčin a důvodů. Neexistuje jednoznačné, funkční a spolehlivé řešení tohoto problému. Příčiny vzniku kriminality vytváří sama společnost, která se dynamicky a nezadržitelně mění. Klade na všechny členy společnosti, zvláště mladou generaci, obrovské požadavky. Dává mladým lidem nekonečné možnosti, ale i mnoho omezení. Mladý člověk vnímá a poznává reálný svět, vytváří si vlastní názor. Touží okolnímu světu porozumět a začlenit se do něj, hledá uplatnění v životě. Nejvíce jej ovlivňuje jeho nejbližší okolí a v něm můžeme nalézt prvotní příčiny kriminálního jednání. Hlavní příčiny kriminality jsou disfunkční rodina, nedostatečná výchova a vzdělání, negativní vliv sociálního prostředí a vliv vrstevnické skupiny.

V České republice došlo po roce 1989 k prudkému nárůstu kriminality ve všech druzích kriminality i věkových kategoriích. Odborníci tuto skutečnost vysvětlují transformací společnosti, urbanizací, migrací a demografickými změnami. Objevují se i nové trendy kriminality. Vrcholu dosáhla kriminalita v roce 1996, na přelomu tisíciletí dochází k postupnému snižování počtu kriminálních činů. V celkové kriminalitě po roce 2000 je trestná činnost dětí a mladistvých zastoupena 8 - 10%, v letech 2005 – 2012 dokonce postupně poklesla na 5 – 8%.

Kriminalita jako protispolečenské chování je negativním jevem, a proto musí být účinně kontrolována a co nejúčinněji snižována. Velmi důležité je určit příčiny vzniku kriminálního jednání. Na jedné straně se část občanů snaží velice aktivně dodržovat veškeré zákony, zásady a normy správného jednání a chování. Na druhé straně část občanů toto chování nedodržuje a všemi společenskými normami pohrdá. Toto patologické jednání způsobuje samotný vznik kriminality. Záleží na každém konkrétním jedinci a jeho přístupu k volbě řádného života ve společnosti a správnému formování osobnosti.

Nestačí pouze o tomto problému diskutovat anebo se tvářit, že se nás tato věc netýká. Je důležité tento problém řešit. Všemi dostupnými prostředky a preventivními opatřeními pozitivně ovlivňovat mladou generaci. Nastavit celospolečenské smýšlení tak, aby

podporovalo výchovná, vzdělávací a preventivní opatření vedoucí k eliminaci kriminality. Sociálně působit na mladé lidi, vychovávat a formovat jejich osobnost. V analýze složité a mnohostranné interakce osobnosti a společenského prostředí zjišťujeme, že nežádoucí vlastnosti mladého člověka mohou postihnout jeho lidské jednání. Včasné zachycení jakéhokoliv příznaku změny v chování jedince má nenahraditelný vliv při preventivní práci s mládeží. Represivní postup by měly nahradit preventivní metody. Život mladého jedince, rodiny, třídy, vrstevnické skupiny je spojen s velkým počtem daných i náhodných vlivů. Ty rozhodují o životní cestě a podmiňují úspěšný či neúspěšný start do života mladého člověka. Podstatného snížení protispolečenského jednání a chování lidí i v dobře ekonomicky a politicky prosperující zemi bude dosaženo, pokud ekonomický a materiální růst bude doprovázet odpovídající růst morální, kulturní a společenské úrovně.

Vytvářet vhodné podmínky pro naplnění volného času dětí a mladistvých. Dát jim možnost najít své místo ve společnosti, pomoci jim najít cíl, ke kterému by v životě směřovaly. Naučit je zvládat různé zátěžové situace správným a adekvátním způsobem. Možností, jak pozitivně formovat mladou generaci, je mnoho. Všechny tyto okolnosti souvisí nejen s rodinnou výchovou, a ta je opravdu nejdůležitější, ale i s morální úrovní společnosti a jejím společenským, kulturním, politickým a právním vědomím. Věřím, že i má práce a zjištění v ní uvedená mohou vést ostatní k změně přístupu ke společnosti i ke každému člověku jako jedinečné osobnosti.

ZÁVĚR V ANGLIČTINĚ

Criminality is very important topic. In my bachelor thesis i made my point regarding this problem. After reading many books and paragraphs and after studying all reachable materials I have found out, that there is no simple attitude to this topic. Criminality is affected by so many specific determinants in time, space and socially changing causes and reasons. There is no clear, functional and reliable solution. Society which dynamically changes makes perfect conditions for criminality itself. Huge demands are made on all members of our society, especially young generation. It gives young people endless possibilities but restrictions as well. Young person perceives the real world, makes own opinion. He hungers for understanding it and joining it, he searches for use in his life. He is most affected by his closest relatives and in those we can find original source of criminal acts. Main causes of criminality are disfunctional family, insufficient training and education, negative influence of social environment or friends and contemporaries.

Criminality of all sorts and age categories rapidly increased in Czech Republic after 1989. Experts explain this situation by social transformation, urbanization, migration and demographic changes. Even new criminality trends are appearing. Its peak criminality reached in 1996, on the verge of the millenium criminal acts slowly decrease. In general criminality after 2000 is youth criminality on 8-10 %, in 2005-2012 slightly decreased on 5-8 %.

Criminality is a negative phenomenon a therefore it has to be effectively controlled and decreased. Very important is to determine causes of criminal behavior. First, part of citizens is obeying the laws. Second, part of citizens is not so keen in obeying the laws and despises all social quotas. This pathological act causes criminality. Every single person acts differently and chooses different ways of living and personality shaping.

It is import to act, not to just talk about that problem. Use all available means a preventive measures to influence young generation. Set social conviction in the way, to support educational and preventive measures leading to elimination of criminality. Socially act on young people, raise them and form their personalities. In multilateral interaction analysis of personality and social environment we find out that objectionable nature of a young person may influence his behavior. If we are able to change the way young person acts in a criminal way it has irreplaceable influence on preventive work with youth.

Repressive process should be replaced by preventive methods. Life of a young person, family, class, social group is connected to massive number of specific and random effects.

Those influence, whether young person is going to have successful or unsuccessful path through life. Substantial decrease of antisocial act and behavior even in economically and politically prospering country will be achieved only if economical and material growth is followed by moral and cultural growth.

Make appropriate conditions for young people's spare time. Give them the possibility of finding their own place in the society, help them find their goal to which they would lead to. Teach them to handle stressful situations the right, adequate way. There are many possibilities how to form young generation. All of these are related not only to family and upbringing but to moral level of society and its social, cultural and political and as we I believe that my thesis and its resolutions will lead others to change their attitude to society and to treat every person like unique.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČÍRTKOVÁ, L. (2003). *Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých*. Kriminalistika , 76-80. Čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi, ročník XXXVI4/2003.

ČÍRTKOVÁ, L. (2000). *Forenzní psychologie*. Plzeň: nakladatelství Aleš Čeněk, 76-82, 426 s. ISBN 80-86473-86-4.

ČÍRTKOVÁ, L. (1998). *Kriminální psychologie*. 1. vydání Praha: EUROUNION s. r.o. vydavatelství právnické a ekonomické literatury Praha, 255 s. ISBN 80-85858-70-3.

ČÍRTKOVÁ, L. (2004). *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 173-176, 272 s. ISBN 80-7178-931-3.

GIDDENS, A. (1999). *Sociologie*. Praha: Argo, ISBN 80-7203-124-4.

HAMANOVÁ, J. & P. KABALČÍK. (2002). *Syndrom rizikového chování v dospívání*. In Lékařské listy, 50(4), s.38–40.

HEŘMANSKÁ, D. (1997). *Psychologická analýza dětské predelikvence*. Hradec Králové: Gaudeamus, 97 s. ISBN 80-7041-097-3.

CHMELÍK, J. (1995). *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha: MV ČR Sekce personální práce a vdělání, 172 s. ISBN 80-7201-265-7.

JESSON, R. & J. DONOVAN. (1994). *J. Costa FM. Beyond adolescence – problem behavior and young adult development. 2nd ed.* Cambridge: Cambridge University Press, 293 s.

KELLER, J. (1997). *Úvod do sociologie*. 4. rozš. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 204 s. ISBN 8085850257.

KUCHTA, J. (2005). *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, ISBN 80-7179-813-4.

LAUCKÝ, V. (2004). *Technologie komerční bezpečnosti II* Zlín:UTB Academia centrum, ISBN 80-7318-231-9.

LAUCKÝ, V. (2005). *Řízení technologických procesů v průmyslu komerční bezpečnosti* Zlín:UTB Academia centrum, ISBN 80-7318-329-3.

MAREŠOVÁ, A. (2004). *Delikventi z pohledu kriminologa*. Trestní právo, 7-16.

- MAREŠOVÁ, A. (2000). *K problematice delikventní mládeže – hlubší pohled na statistické údaje*, Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi, ročník. XXXIII, č. 4. s. 12-16. ISSN 1210-9150
- MAREŠOVÁ, A. (1999). *Trendy kriminality mládeže*. Trestní právo, č. 4(9), s. 18-20.
- MAREŠOVÁ, A., M., CEJP, M., KARBAN, M., MARTINKOVÁ, & J., VLACH. (2009). *Analýza trendů kriminality*. Praha: Istitut pro kriminalistiku a sociální prevenci.
- MARKOVÁ, M. (2008). *Vliv sociálních faktorů na problémové chování adolescentů*. Pediatrie pro Praxi, 2008; 9(3), s.190–191.
- MATOUŠEK, O. (1996). *Práce s rizikovou mládeží: projekt LATA a další alternativy věznění mládeže*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-064-2.
- MATOUŠEK, O. & A. MATOUŠKOVÁ. (2011). *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MATOUŠEK, O., & A. KROFTOVÁ. (1998). *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-226-2.
- MUNKOVÁ, G. (2001). *Sociální deviace: (přehled sociologických teorií)*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2001, 134 s. ISBN 80-246-0279-2.
- MUSIL, J. (2006). *Symlog*. Olomouc:UP, 59s. ISBN 80-903449-2-5.
- MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. (2001). *Kriminalistika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 512 s. ISBN 80-7179-362-0.
- NAKONEČNÝ, M. (1998). *Psychologie osobnosti*, Praha: ACADEMIA, ISBN 80-200-0628-1.
- NAKONEČNÝ, M. (1999). *Sociální psychologie*, Praha: ACADEMIA, ISBN 80-200-0690-7.
- NOVOTNÝ, O. & J. ZAPLETAL. (2004) *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 451 s. ISBN: 80-7357-026-2.
- PODANÁ, Z. & J. BURIÁNEK. (2007) *Česká mládež v perspektivě delikvence: (výsledky mezinárodního výzkumu ISRD-2)*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 78 s. 76-77 s. ISBN 978-80-86284-68-78.

- POKORNÁ, V. (2010). *Vývojové poruchy učení v dětství a v dospělosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 238 s. ISBN 978-80-7367-773-2.
- SAK, P. (2000). *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, ISSN 1213-1792.
- VÁGNEROVÁ, M. (1999) *Mládež a delikvence*. Psychologie dnes, 5, č. 3, s. 29.
- VÁGNEROVÁ, M. (2002). *Psychopatologie pro pomáhací profese*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-678-0.
- VÁGNEROVÁ, M. a J. KLÉGROVÁ. (2008). *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 538 s. ISBN 978-80-246-1538-7.
- VEČERKA, K., J. HOLAS, M. ŠTĚCHOVÁ, S. DIBLÍKOVÁ, J. NEUMANN. (2004). *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: IKSP, ISBN 80-7338-033-1.
- VEČERKA, K., M. CEJP, M. HAVRDA, & M. SCHEINOST. (2007). *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*. Studijní materiál pro projekt vzdělávání poskytovatelů sociálních služeb v oblasti prevence kriminality a sociálního začlenění mládeže. Centrum pro veřejnou politiku, 2007.
- VEČERKA, K., P. ŠÁMAL, & M. VÁGNEROVÁ. (2009). *Mládež v kriminologické perspektivě*. Praha: IKSP, ISBN 978-80-7338-079-3.
- VESECKÁ, R. & J. CHROMÝ. (2009). *Kriminalita, veřejnost a media*. Praha: Linde Praha, 2009. 125 s. 11-21 s. ISBN 978-80-7201-772-0.
- ZAPLETAL, J. (2000). *Prevence kriminality*. Praha: Policejní akademie ČR, ISBN 80-7251-047-9.
- ZAPLETAL, J. a kol. (1995) *Kriminologie I., II.* Praha: PAČR, 1995. ISBN 80-85981-15-7.
- ZOUBKOVÁ, I. (2002). *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, ISBN 80-86473-08-2.
- ZVOLENSKÝ, P., I. PALCT & J. FLORIÁN. (1999). *Vývojové aspekty poruch chování u dětí a adolescentů*. Československá pediatrie, č. 5(54), s. 237-240.
- ZVOLSKÝ, P. (2006). *Speciální psychiatrie*. Praha: Karolinum, 206 s. ISBN 80-7184-203-6.
- Institut kriminologie a sociální prevence [online]. IKSP, 2005-2013 [cit. 2013-01-02]. Dostupné <http://www.kriminologie.cz>

Ministerstvo spravedlnosti [online]. MSCR, 2013 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: <http://www.justice.cz>

Policie České republiky [online]. PCR, 2012 [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech některých zákonů ve znění pozdějších předpisů (tzv. zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADHD	Syndrom hyperaktivity s poruchou pozornosti
DNA	Deoxyribonukleová kyselina
OSN - UNICEF	Organizace spojených národů – Dětský fond
OSPOD	Orgán sociálně - právní ochrany dětí
PČR	Policie České republiky

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Kontrolní síť	14
-----------------------------	----

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Věkové rozložení pachatelů trestné činnosti v roce 2012.	16
Graf 2. Geografické rozložení trestné činnosti pachatelů do 18 let v roce 2012.	17
Graf 3. Počet odsouzených mladistvých mužů a žen v letech 2000-2012.	18
Graf 4. Struktura kriminality mládeže.	19
Graf 5. Kriminalita mládeže v letech 1989-2012.	24
Graf 6. Podíl pachatelů na trestné činnosti podle vzdělání v roce 2012.	42
Graf 7. Majetková trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.	50
Graf 8. Násilná trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.	52
Graf 9. Vraždy spáchané dětmi a mladistvými v letech 1993-2012.	54
Graf 10. Mravnostní trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.	56
Graf 11. Hospodářská trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.	58
Graf 12. Zbývající trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.	60
Graf 13. Ostatní trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.	62

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Kriminalita celková, objasněná a mládeže v letech 1989-2012.	22
Tab. 2. Objasněné trestné činy v letech 1989-2012.	23
Tab. 3. Majetková trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.	49
Tab. 4. Násilná trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.	51
Tab. 5. Vraždy spáchané dětmi a mladistvými v letech 1993-2012.	53
Tab. 6. Mravnostní trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.	55
Tab. 7. Hospodářská trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.	57
Tab. 8. Zbývající trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.	59
Tab. 10. Ostatní trestná činnost dětí a mladistvých v letech 1993-2012.	61

